

Ilmub kord nädalas.

TOIMETUS JA TALITUS:

Tallinn, Pagari tän. № 1, tuba 50.
(Sõjaministeeriumi majas).
Avatud kella 8—15.
Telefon 1-63 (Sõjaväe keskjamast).

TELLIMISE HIND:

„Sõdur“ nädala väljaanne
Aastas Mk. 500
Poolesaastas „ 250
Veerandaastas „ 125
„Sõdur“ ja „Sõjateadlane“
Aastas Mk. 600
Poolesaastas „ 300
Veerandaastas „ 150

KUULUTUSTE HIND:

$\frac{1}{1}$ lehekülge Mk 3600
 $\frac{1}{2}$ „ „ 1800
 $\frac{1}{4}$ „ „ 900
 $\frac{1}{8}$ „ „ 450
 $\frac{1}{16}$ „ „ 250

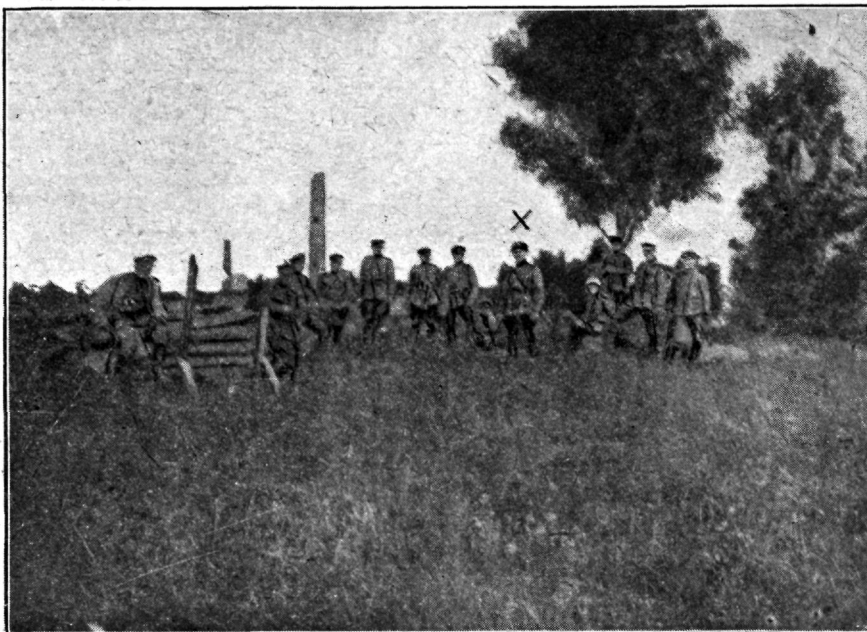
№ 13.

Laupäeval, 4. aprillil 1925.

VII aastakäik.

SISÜ:

Joh. Koort: 3. jalgväe rügement. — A. Tr.: Mis arvab „Latvijas Kareivis“ „Sõdurist“.
H. G.: Mõningaid pahesid ja puudusi. — Sv. ametnik N.: Paar sõna sv. ametnikkude
kutseliigi ohvitserideks ümbernimetamise eelnõu kohta. — Stelu.: Veel sõjaväe amet-
nikkude küsimuse üle. — kl.: Kommunistide poolt korraldatud riigipöörde katse 1. XII. 1924.
Kingsepp Rähn. — Kolm kohalikku keelt. — Kaitseväe elu. — Sõja- ja meriväelised tea-
ted välisriikidest. — Raamat-teated. — Kohus. — Kroonika — Küsimused ja kostused. —
Kirjavastused. — Malenurk.

3. jalgväe rügement.

*Puhkus Seltin'i gipsi-vabriku juures pääle Landeswehri purustamist 2. VII. 19 a.
Kurtenhof'i—Amalenhof'i kindlustatud joonel.*

3. jalgväe rügement.

Lembit ja ta maleva olid kauges minevikus. . . Mälestusel nendest aga elavad veel ja paljus kestab edasi to vaim, mis meie esivanemaid tiivustas. See oli 1918 aasta sügisel, mil Saksa okupatsioon, mis karmilt oli hävitanud meie vaevalt sündinud iseseisvuse, veel kurnavalt meie pinnal lasus. Iga isamaalast rõhus teadmatus js kartus tuleviku pärast. Kõik oli väliselt kui surmatud, aga põues pesitses õõguva sõena Lembitult päritud vabadust ihkav vaim. Aeg sarnanes minevikus möödunud „Jüri öö“ mässu eelajale; salajalt kogusid endid paremad pojad ja mõlgutasid mõtteid vabaduse päästmiseks.

Pea murdusid ka „musta kotka“ tiivad ja vabaduse päike vaatas pilve tagant välja. . .

laavale tõket luua. Edasi vormeerides tõmmati rügement tagasi üle Sõmmerpalu—Vastse—Antsla—Otepää kuni Nõo'ni. Meeleolu oli rusutud ja kelledel just Eesti väga südame ligi ei olnud, need jooksid laiali.

Nõos asuti Unipiha—Luke külade joonele Tartut kaitsema. 22 XII. 18 a. langes Tartu vasakult tiivalt möödunud vaenlase kätte ja tagasitõmbamine jätkus Viljandi sihis. Teel püüti kinni umbes 60 meest joeksikuid teistest väeosadest ja arvati koosseisu. Viljandisse jõuti 31. XII. 18 a. ja rügemendil oli juba 4 kompanid.

2. I. 19 a. algas rügement aktiiv-tegevust. Esimesed vastulöögid Kärstna ja Morna sihis panid vaenlase seisma ja 6. I. 19 a. löödi

3. jalgväe rügement.

Pääletung Ostrov'i sihis 1919 a. sügisel. Voor läheb läbi Kotleschi jõe.

Sääl ilmus pilv veel tumedam — lahkuvate Saksa okupatsiooni vägede kannul sissetikkuvate punaste rööv-bandede näol.

Sel kriitilisel ajal pandi algus 3. jalgväe rügemendile Võrus — meie lõunaraja kaitseks lahkuvate sakslaste laastamise ja ilmuvate punaste purustamise eest.

25. XI. 18 a. algas kolonel Kubbo rügemendi vormeerimist, ja juba mõne päeva pärast võisid tegevust alata 2 kompanid. Mas-sil puudus veel usk ettevõttesse, sakslased takistasid igal sammul tööd, iseäranis relvade muretsemise alal, ja nii ei suudetud punaste

nad paanikas põgenema. 2-ne pataljon vormeeriti Kabalas esimese sundusliku mobilisatsiooni puhul. Nüüd oli rügemendil hoogne edu. Võidukäik läks üle Taagepera, Tõrva, Helme ja Leebiku, vaenlase salku kergelt likvideerides.

30. I. 19 a. jõuti Pedeli mõisa, 7 klm. Valgast, ja siin murti vaenlase viimane vastupanu katse, ning rügement marssis kell 15 l. II. 19 a. Valka.

Siit peale puhastab rügement Lätimaad — kuni üle Koiva jõe, ja asub kevade tulekuga Koiva kallaste positsioonile. Maikuul puhas-

tab ta Smilteni, Strikati ja Stakeln'i ümbruse punastest. Juunis peab kinni Landeswehr'i laava Ronneburgi all. Juuni lõpuks surub vaenlase Kurtenhofi—Amalenhof'i kindlustatud joonele ja murrab siin 2. VII. 19 a. tema jõu, tungides välja Düüna kallasteni. Juuli lõpul asub punaste vastu Harlapkova liinile. Augusti keskel asub Vana-Schvanebur'i sihile üle Polovski, Malupi ja Lipno. Novembri algul võtab osa pääletungist, Ostrovi sihis üle Aksioonova ja Katleschi, kus eelväed kuni 8 klm-ni Ostrov'ist käivad. 16. XII. 19 a. asub rügement varusse; pataljonid paigutatakse Valka Marienburgi, ja Stakelni, Veebruaris 1920 a. vahetab ta 1-st rügementi Narva frondil ja asub piirikaitseesse

23. V. 20 a. asub rügement Pärnus rahu-aegsesse olukorda, kus tena juure 1. I. 21 a. 8-as jalgväe rügement liidetakse. 12. VII. 21 a. nimetatakse rügement ümber 3. üksik. jalgväe pataljoniks ja paigutatakse Valka.

22. III. 24 a. liidetakse ta ühte väärilise Vabadussõja veteraaniga — Sakala rügementi

diga, kaotab oma nimetuse ja iseseisvuse, jäädes pataljoniks selles rügemendis. Nii oleks lühikene ülevaade selle väärtuslisema väeosa tegevusest meie vabadussõjas. Et tema teened mitte väiksed ei ole, tõendab töö hinnang.

Vabaduseriste on annetatud 3-das rügemendis ülesnäidatud teenete ja vahvuse eest:

I liik 2. järk — 2 ohvitseri.

I liik 3. järk — 3 ohvitseri.

II liik 2. järk — 1 ohvitser.

II liik 3. järk — 30 ohvitseri ja 80 sõdurit.

Lahingus langenuid on 13 ohvitseri ja 119 sõdurit, keda järeljäänud alati kurbtusega mälestavad.

22. märtsil käesoleval aastal sai täis aasta sel kangelaselikul rügemendil olla pataljonina Sakala rügem. koosseisus. Tema nimi on küll kadunud, kuid teod on jäädavad.

Joh. Koort.

Mis arvab „Latvijas Kareivis“ „Sõdurist“.

„Latv. Kareivis“ toob pealkirja all „Eesti sõjaväeline ajakiri „Sõdur“, artikli, kus ta muu seas ütleb: Meie sõjaväeline ajakirjandus, tuues teateid Eesti sõjaväe ja kaitseliidu üle, peab „Sõduri“ kohta kiitva otsuse andma. Nimetatud ajakiri ei valgusta mitte ainult Eesti sõjaväe elu ja olu, vaid ta toob ka laialdast informatsiooni välisriikide sõjaasjanduse üle. Iseäranis tähelepanelikult jälgib ajakiri Läti sõjaväe ja kaitseliidu elu ja sõjaväelist ajakirjandust, tuues neist heatahtlikku informatsiooni ja mahutades tihti oma nr. nr. vastavaid väljavõtteid „Latv. kar.“

Peale selle selgitab leht ajakirja nimetust — „Sõdur“ ja toob ka tema sisulise jaotuse. Siis, — et ajakirja annab välja peastaap; vastutavaks toimatajaks on kol. Limberg, kuna tegelikuks toimetajaks kapt. Univer; peale selle kuuluvad toimetuse koosseisu veel kaks ohvitseri — militaar-ajakirjanikku. Lõpuks ütleb leht: „Sõdurit“ ei loe mitte ainult sõjaväelased ja kaitseliitlased, vaid ta on

laialdast poolehoidu võitnud kogu rahva hulgas nii linnas, kui ka maal.

Eesti sõjaväelaste hulgas tuntakse siiski suurt vajadust oma sõjaväelise päevalehe järele, sest muu ajakirjandus ei suuda sõjaväelisi sündmusi täiel määral ja ilma parteilise ilmeta valgustada.

* * *

Meie naaber- ja liitriigi sõjaväeline ajakiri „Latvijas Kareivis“, ilmub iga päev ja toob peale sõjaväeliste teadete ka erateateid nii sise, kui ka välismailt. Kaastöölisteks on paljud sõjaväelased — eriteadlased. Eesti sündmusi jälgib leht väga hoolikalt, tuues pikemaid kirjeldusi „tõlkeid ja arvustusi, kus tihtigi meid endale eeskujuks seatakse.

Läti sõjaministri kol. Bangerski otsusel muudetakse „Latv. Kar.“ nüüdsest peale ainult puht-sõjaasjanduse ajakirjaks, et edaspidi sõjaasjandusele rohkem tähelepanu pöörata.

A. Tr.

Mõningaid pahesid ja puudusi.

Lugedes Sõjamin. käsikirja nr. 109 s. a., milles tähelepanu juhitakse ohvitseride ebakorrekse ülespidamise peale avalikkudes kohtades, mis tingitud üllingsest alkoholi tarvitamisest ja mille eest sama käsikirjaga 2 ohvitseri karistatud, — ei saa vaikides mööda minna sellest küsimusest.

Tõtt öeldes on meil siin liig kaugele mindud, sest tihti annab end teravalt tunda ohvitseride „laiutamise“ joogikohtades. Seda „laiutamise haigust“, kui piiritagust pärandust, põevad paljud meie seltskonnast ja tundub, kui asuks enamik meie restoraa-nidest Vene pinnal, kuhu Euroopa ei ole suutnud veel tungida.

Meil ei osata juua! Leitakse erilist löbu sellest, kui iga koosviibimine kusagil alkoholiga einelauas või restoraa-nis lõpeb joobnud trallitamisega, söögi- ja joogiriistade lõhkumisega, ning kaaslaste külje- kontide tugevuse proovimisega. Juuakse nii, et ära- minemiseks ei piisa oma liikumisvahenditest. Sarnaseid „üliüksakaid olenguid“ võite näha igal sammul meie lokaalides, — enamalt küll hilisematel tundidel. Kahjuks peab tunnustama, et ka meie ohvitserkond sarnastest olengutest tihti peale aktiivselt osa võtab: on juhuseid olnud isiklikult selles veenduda ja olen sarnaseid märkusi üksikute isikute poolt ka seltskonnas kuulnud.

Meil ei olda veel arusaamiseni jõutud, et iga õigusega on lähedalt seotud ka teatud kohustused. Ohvitseri, kui riigikorra kaitsja, eralduseks lihtkoda- nikust on tema vorm. See vormi kandmise õigus paneb temale ka teatud kohustused peale, millede hulka kuulub ka oma kutsele vastav esinemine ja üles- pidamine igal pool ja kõigis oludes.

Kui nüüd ohvitser, viibides vormis kusagil lokaalis, end unustab ja niivõrd purju joob, et jalgadel vaarub (maaslamamisest rääkimata) või tülidesse segab, siis ei või juttugi olla mingisugusest lugupidami- sest sarnase isiku vastu. Selle loomulik tagajärg on, et üksikute halbade nähtuste põhjal tekib seltskonnas vale arusaamine terve ohvitserkonna ülespidamisest. Sarnastest väärnähtustest tuleb üle saada!

Tuleb meele pidada: austa kõigepealt iseennast, siis austavad sind ka teised. Kurb on, kui siin tarvi- tusele tuleb võtta repreesiivseid abinõusid!

Meil kaitseväes on küll vastavate käsikirjadega kindlaks määratud kohad, kuhu ohvitserid võivad ilmuda esitusvormis ja kohad, kuhu üldse vormis ilmuda ei või, kuid tähendatud piiramine kõrvaldab seda pahet ainult osaliselt. Arvan, et kõige õigem oleks, kui ohvitseride viibimine lokaalis sünniks ainult erariides, mille läbi ohvitser teistest väliselt millegiga ei erineks ja mille läbi ärarääksid nii paljud asjatud kokkupõrked.

Lääne-Euroopa sõjavägedes on see üldiselt viisiks saanud. Prantsusmaal, näiteks, võib kohata tänavail peale tööaega ainult üksikuid vormikandvaid ohvitseri.

Selle põhimõtte läbiviimise suuremaks takistu- seks meie kaitseväes on igatahes meie ohvitserkonna raske majandusline seisukord, mis ei võimalda igapähele erariiete soetamist omal kulul.

* * *

Teine puudus, mis samuti tihti peale silma torkab ja õige võõrastavalt mõjub, on jällegi vormi küsimusega seotud, — nimelt tema kandmiseviisiga. Meil on kuni tänapäevani vormi küsimus veel lahendamata ja vormi- kandjad, kasutades uut ja vana vormi (kõige uuem on veel tulemas) korruga mitmesugustes kombi- natsioonides, sünnitavad õige kirju pere.

Hüva. Loodame, et ka sellest kunagi üle saame ja mitte igavesti ei kesta olukord, mis meelde tuletab Gustav Adolphi aega, kus iga sõjaväelane võis riides käia kuidas soovis, kuid ainult „vastavalt sõjamehe seisusele.“

Kuid see pahe osutub veel kahekordsena, kui kõigi nende vormisegude kandmisel mitte kinni ei peeta kõige elementaarsematest viisakuse ja korra- likkuse reeglitest. Selles võib igatüks veenduda, kui ta vähegi seltskonnas, asutustes ja tänavail silmitseda maldab. Nimelt kannavad paljud ohvitserid ja sv. ametnikud pikki püksa, kuid unustavad sealjuures ära, et ka sõjaväelaste pikad püksid samade üldreeg- lite alla kuuluvad, nagu see seltskonnas üldiselt vii- siks on, s. o. — neid tuleb korralikult kanda ja nad peavad korralikult pressitud olema. Vähe on sellest teadmisest, et rätsep neid kord tegemise juures pres- sinud on. Valus on silmale näha sarnaseid toru-püksa ja tihti peale küünivad nad pikkuse poolest ainult poolde reide.

Mõned jällegi loevad sineli nõopide ja krae haa- küte võtmise üldreegliteks: osalt püüdnud nad, osalt on nad lahti. Sarnane silmatorkav lohakus vormi- kandmise juures, mille inetusest paljud aru ei taha saada, ei tohiks lubatav olla sõjaväelaste juures.

Peaasjalikult paistavad sellest küljest silma sõja- väe ametnikud. Millest see tingitud, on raske öelda; kui protestiks oma ametniku kutse vastu, siis peaks siin küll paranemist lootma kavatsitava administra- tiiv-ohvitseride kutseliigi seadluse elluviimisega.

Vast arvatakse, et siin liialdatud on. Võin tuua kujukna, iseloomustava näite. Kohtan tihti tänavail kedagi vanemat sõjaväelat keskasutusest, kes pidada sõjaväe ametnik olema. Kahjuks on seda igakord raske öelda. Mainitud härra esineb väliselt niivõrd mittesõjaväeliselt ja korratumalt riidetult, et au- kartusega tuleb vaadata iga lihtsõduri peale, kes enne linna laskmist on läbi käinud kompani korrapidaja ja veltveebli silmade eest.

Tema lähenemist võite sageli juba kaugelt kuulda käes kantava piima- või veenõu kolina järele, teises käes on temal kepp, pabeross harilikult suus, ning krooniks kõrvaldel tuginev kõrge „kapp“ peas. Tõesti rohkem karjuse, kui sõjaväelase välimus!

H. G.

Paar sooviavaldust sv. ametnikkude kutseliigi ohvitserideks ümbernimetamise seaduse eelnõu kohta.

Umbes kuu aega tagasi sai ajakirjanduse kaudu teatavaks sv. ametnikkude kutseliigi ohvitserideks ümbernimetamise seaduse eelnõu, mis tublisti lahku läheb eelmisest, s. o. 30. jaan. 1924 a. samasugusest seadusest.

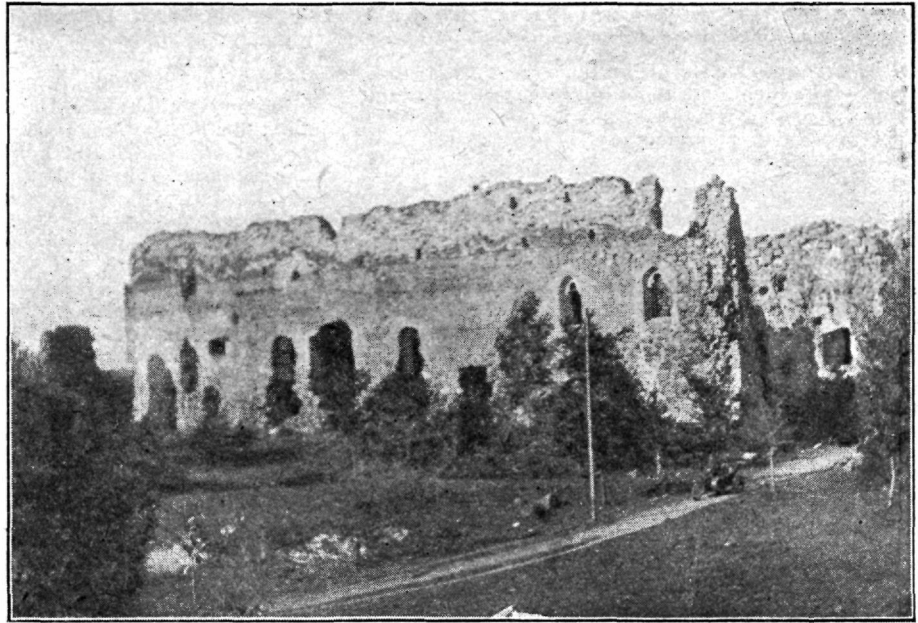
Uus seaduseelnõu, mille alal aga juba kuuldavasti muudatused kavatsusel olla, on enam-vähem kõiki

rahuldav. Siin tahaks esineda ainult paari üldise soovi- avaldusega.

Üldhariduse minimaalseks staashiks end. keskkooli 6 kl. hariduse nõude ülesseadmine on ainuke puudus uues seaduseelnõus. Protsentuaalselt on meie kaitsevää juhtide rõhuv enamus end. 4 kl. linnakooli üldharidu- sega. Sellepärast oleks enneaegne nõuda praegu tege-

3. jalgv. rügement.

Ronneburgi lossi
varemed, kus sün-
dis esimene Lan-
deswehri löömine
21—23. juunil
1919 a.

vas teenistuses olevatelt sv. ametnikkudel minimaalset haridust end. keskkooli 6 kl. piirides, kuna need ametnikud kõik sellest ajast pärit on, kus keskkool meile nõnda kättesaadav ei olnud kui praegusel ajal.

Õieti raske oleks ka suuremal osal sv. ametnikkudel nüüd veel endid ettevalmistama hakata endise keskkooli 6 kl. eksamiteie. Ühedei puudub seifeks aeg töö rohkuse tõttu, mis sagedasti sunnib õhtutunde abiks võtma, teistel, kes väljaspool Tallinnat väikelinnades teenivad, puudub seks võimalus igas suhtes.

Teiseks oleks veel vaja tähelpanu pöörata end. 4 ja 6 kl. linnakoolidest omatud hariduse peale. Tegelikult oli 4 kl. linnakooli haridus kõrgem, kui keskkooli 4 klassi oma, kuid eesõigus loeti siiski keskkooli 4 klassil.

Valitses ju ka viimase ajani sarnane ebaloomulik nähtus, nagu ülemaalmimised ja ka veel see, et tegelikult 6 klassilised linnakoolid ikkagi 4 klassilisteks nimetati, ning nende lõpetajatele tunnistused anti 4 kl. linnakooli lõpetamise üle. Üks sarnastest 4 kl. linna-

koolidest oli end. Tallinna Ekaterina II. nimeline linnakool, mis tegelikult aga 6 klassiline oli. Alles Vene haridusministeeriumi seletuse põhjal 31. aug. 1915 a. nr. 40143 (Правительственный вѣстникъ nr. 198—1915 a.) omasid lõpetajad ka vastavad õigused neis koolides saadud hariduse suhtes. Ülemaalmimised seletuse põhjal said soovijatele vastavad täiendavad tunnistused välja antud.

Selle viimase asjaoluga tuleks ka siin arvestada ning end. 4 ja 6 kl. linna koolide üldhariduse staashiga sv. ametnikke oleks õiglasem arvata seaduseelnõu § 3 ettenähtud nõuetele vastavateks.

Aselipniku, kui ainult sõjaaegse auastme saamiseks oli enne küllalt end. ministeeriumi ja isegi algkooli haridusest. Kui meie sv. ametnikkude hulgas peaks leiduma isikuid alama, kui end. 4 kl. linnakooli haridusega, siis vast ehk võiks nende teenistust sõjaväes lugema hakata aselipniku auastmest alates.

Loodame selle küsimuse otsustamises Sõjanõukogu vastutulekkuse peale.

Sv. ametnik N.

Veel sõjaväe ametnikkude küsimuse üle.

Ühel küsimusel meie kaitseväes ei näe lõppu olevat, s. o. sõjaväe ametnikkude küsimusel, mis juba Vabariigi algusest saadik päevakorral seisab, ilma et kord lõpulikult otsustatud saaks. Küll on selle üle ajalehtedes vaieldud, küll mitmesugused komisjonid töötanud, aga kaugemale ikka ei ole jõutud. Peaasi on selles, et neid kavatsusi ja seadlusi valmistakse ilma sõjaväe ametnikkude esitajate osavõtmiseta, ning hoitakse neid aastate viisi alatasa ärevuses, sest ühelgi päeval ei või sõjaväe ametnikud kindlad olla, et nüüd on nende seisukord ometigi lõpulikult kindlaks määratud, vaid viibivad alati teadmatuses — missugust üllatust neile järgmine päev toob! Kord vilksatab ajalehtis teade, et sõjaväe ametnikud nimetatakse ümber administratiiv-ohvitserideks, seal-samas jälle, et sõjaväe ametnikkude instituut jäetakse alles.

30. jaanuaril 1924 a. võeti Vabariigi valitsuse poolt sõjaväe ametnikkude kohta käiv seadlus vastu ja viimased võisid rõõmsamalt oma kohuste täitmise juurde asuda. Aga läks aasta mööda, ja siis selgus, et see seadlus on . . . paberi peale jäänud

Tekib küsimus, kas sõjaväe ametnikkude küsimus tõesti nii raske on, et 7 aasta jooksul ei ole seda ära saadud otsustada? Kaugeltki mitte.

Meil on välja antud riigiteenistuse ja ohvitseride teenistuskäigu seadused. Tarvis ainult laiendada üks nendest ka sõjaväe ametnikkude kohta ja asi oleks läbiviidud.

Nüüd on jälle mingisugune sõjaväe ametnikkude kutse ärakaotamise seadluse kava päevakorrale kerkinud (vaata „Vaba Maa“ nr. 56). Kui seda lähemalt vaadata, siis selgub kohe, et see kava ei ole

muud midagi, kui 30. jaanuaril 1924 a. maksmapandud seadlus ümbermoonutatud kujul.

See seaduse kava ei ole küll ühegi seadusega kokkukõlas, veel vähem saab tema sõjaväe ametnike rahuldama. Esmalt tahetakse osa sõjaväe ametnikka lipnikkudeks ümber nimetada ja siis teine osa — allohvitserideks.

3. novembril 1922 a. vastuvõetud seadusega on lipnik sõjaaegseks aukraadiks tunnistatud ja 30. jaanuari 1924 a. seadlusega said kõik aktiivteenistuses olevad lipnikud noorem-leitnantideks ümbernimetatud, ilma et neil oleks nõutud, mitu klassi keskkooli nemad on lõpetanud, kuna väljatöötamisel oleva seadluse järgi ametnikkudest võib ainult see lipnikuks saada, kellel endise keskkooli 6 klassiline haridus on!

Kõik teised ametnikud, kellel vähem haridus, nimetatakse ümber ase-lipnikuks — s. o. allohvitserideks.

Paljud ametnikud olid enne ametniku kutses kinnitamist allohvitserid. Teenisid aastaid, enne kui ametniku kutses kinnitati. Peale selle on kümneid aastaid vastutusrikkail kohtadel olnud ja lõpuks — ülendatakse ase-lipnikuks!

Paistab välja mingisugune viha või tagakiusamise tendents meil sõjaväe ametnikkude vastu. Sõjaväe ametnikud on suuremalt osalt perekonnainimesed ja kõik Vabadussõjast osa võtnud; on neile peale pandud kohuseid sama kohusetruult täitnud, kui ohvitseridki, ning sellepärast oleks vist küll seda ära teeninud, et nende saatus ometigi kord lõpulikult ja õiglaselt saaks ära otsustatud. Stelu.

Kommunistide poolt korraldatud riigipöörde katse 1. XII. 1924 a.

(Järg).

1-se detsembri mässukava on kõigi tundemärkide järele valminud juba läinud aasta algul, mis ajast peale kommunistiline põrandaalune ja põrandapealne kirjandus eriti sõjakat tooni tarvitab, ning põrandaalused tegelased kõigi abinõudega omale mõtteosalisi kaitsevõlde seast püüavad leida.

Koha peal on kogu ettevalmistuse töö keerlenud peaaesjalikult nelja küsimuse, s. o. — vastava meeoleolu loomise, lööksalkade vormeerimise, sõjariistade ja muu varustuse muretsemise ning luure korraldamise ümber.

Et Eesti töörahvas omas rõhuvas enamuses ei ole nõus ühinema põrandaaluste poolt plaanisetud sõjariistust kommunistlike riigipöörde kavatsusega demokraatlike riigikorra kukutamiseks, — see on põrandaalustele juhtidele ja nende leivaisadele juba algusest peale selge. Masside juurdeõmbamiseks oli tarvis kommunistlike lööklauset asemele midagi uut pakkuda. Ja juba aasta algul ilmunud lendlehtedes kollitatakse fascistlike hädaohuga, mis varitseda Eestis maksvat riigikorda Eesti kodanluse poolt. Vähe hiljem esinevad Riigikogus sama väitega põrandaaluste kannupoisid — Riigikogu kommunistlike rühma liikmed. See fascistlike hädaohuga kollitamine jätkub kuni 1-se detsembri hommikuni. Mis tagamõttega seda tehti — selle kohta räägib tabatud põrandaalune egelane R. Veimer, et Eesti tööliste klass olla üldse passiivne, eriti aga just kommunistide kavatsuste vastu, Veimer räägib edasi: „Eesti töörahvas oli aastate jooksul, mil talle kommunistlike ideesid propageeriti, nende vastu ükskõikseks jäänud. Et rahva hulkasid lõplikusse võitlusesse tõmmata, tulid uued võitlus-hüüdsõnad üles seda, milleks „võitlus fascistmiga“ kõige otstarbekohasemaks peeti.“

Veimer seletab, et tema isiklikult terroristlist riigipöörde katset 1.XII. pole pooldanud ja selle ebaõnnestamist juba ette aimanud, sest töölistel, kellede seas ta väljaastumise eeltõid teinud, pole suuremas osas fascistlist hädaohu tõsiselt võtnud ja püüdnud kogu kavatsusest eemale hoida. Ei saa märkimata jätta asjaolu, et kommunistide poolt lendu lastud fascistlist hädaohu laiemas ringkonnas algusest peale naljana võeti, sest puudusid ju igasugused tundemärgid sarnase voolu olemasolu kohta meil. Kuid ootamata ilmub läinud aasta keskepaigas päevavalgele kuulus „diktaator“ Rein Kubjas oma organisatsiooniga ning maksva demokraatlike riigikorra kukutamise kavaga. Et selles organisatsioonis mitte fascistidega, vaid kriminaalse minevikuga isikutega tegemist —

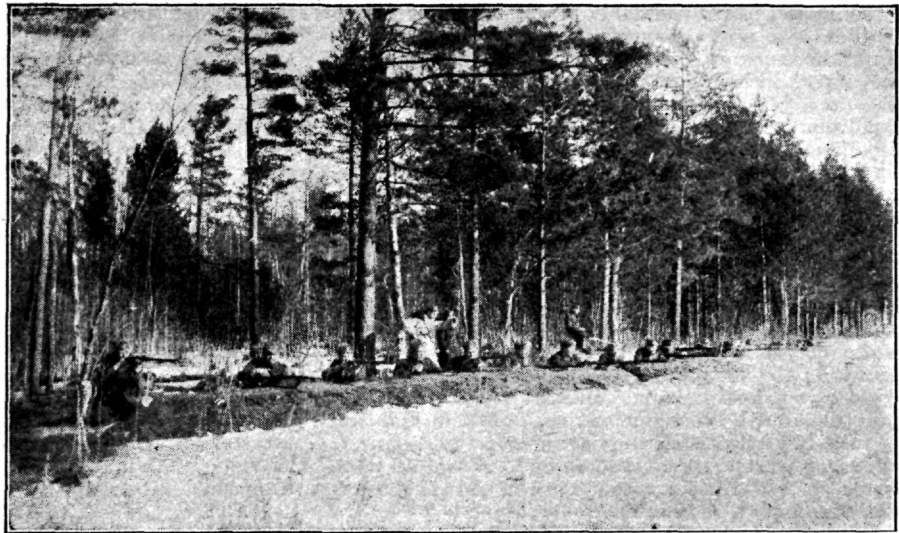
see on kõigile selge. Samuti on ka selge, et need „riigipöörjad“ oma kavatsust tõsiselt ei võinud võtta. Kustpoolt Reinkubjas oma riigikorra kukutamise ja valitsemise kavad sai — see selgub muidugi lähemal päevil nimetatud organisatsiooni süüteo arutamisel kohtus. Ei saa aga märkimata jätta, et Reinkubjase kompanjongidest on paljud kommunistid ja et tema riigikorra kukutamise kava väga sarnane on Anvelti enustustega „Kommunist“ nr. 3-es. Sääli selgitab autor päälkirja all „Olge valmis!“, missugune hädaohu Eesti kodanluse poolt varitseda ja kuidas see fascistlike riigipöörde tegelikult saada läbiviidud. Lugedes Reinkubjase kava ja Anvelti ettekujutust — ei saa loobuda mõttest, et neil mõlemil üks ja sama isik võimaliseks isaks olnud. Muuseas näevad ette nii Reinkubjas, kui ka Anvelt Tallinna vahipataljoni ootamata valdamist, missugune väeosas aga teatavasti juba 1921 aastal likvideeriti, ning viimane asjaolu pole kellegile saladuseks.

Terroristlike lööksalkade asutamine on alanud juba tuntud kommunistlike kollektiivide loomisega, või olemasolevatele kollektiividele uute juhtnõrde andmisega. Eespool nimetatud R. Veimer räägib, et Anvelt talle augusti kuu lõpul 1. a. ülesandeks teinud Tallinna ümbruskonnas maal maatameeste ja vabrikutööliste (Kohilas, Jägalas) seas kollektiive asutada, kes avaliku mässu puhul sõjariistust salkade aluseks pidid saama. Septembri kuul Tartus paljastatud Heidemanni organisatsiooni tegevuse juurdlemisel selgus, et selle organisatsioonil olid juba lööksalgad valmis, kusjuures mõned asjaosalised nimetatud salkade otstarbest nii seletasid, et neil olnud kavatsus ametiasutusi ja kaitseväge osasid sõjariistade abil üle võtta. Heidemann töötas aga sama Anvelti ja Ko. juhatare järele. Veimer seletab muuseas, kuidas Anvelt Heidemanni peale väga pahane olnud, et viimane organisatsiooni asjaajamise üle laialist „buchalterijat“ pidanud, mille tõttu kogu organisatsioon lõksu langenudki.

Need asjaolud näitavad, et terroristlike lööksalkade vormeerimine oli juba ammu enne 1.XII. alanud. Lööksalkade asutamiseks oli ustavamatele kollektiivide liikmetele ülesandeks tehtud peale kollektiivide kuuluvate isikute veel väljastpoolt mõtteosalisi leida ja nii eneste ümber 10—20 mehelist salgad luua. Kogu tegevust pidi muidugi saladuse katte all toimetatama, mispärast antud juhatare järele arvalitult mehed alguses üksikuid ei pidanud tundma,

3. jalgv. rügement.

2. komp. positsioon
Koiva kallastel 1919 a.
kevad.

samuti ei tohtinud and ka salga tõelist otstarvet teada. Erandina on sündinud lööksalkade vormeerimine n.n. „Dobrofloti“ tööliste seas. „Dobrofloti“ tööline A r b o n seletab, et talle on töösalga juhataja 3—4 nädalat enne I.XII. ülesandeks teinud koguda oma ümber 10—15 meheline salk, kes riigikorra kukutamise sõjariistus saaks osa võtma. Samuti seletab K õ r g e m a a, et temale 3—4 nädalat enne I-st dets. „Tsentrosojusi“ aidamees J a r o t s k i ettepaneku teinud ühte sarnasesse lööksalka astuda. Kõrgemaa aga ei saanud seda ettepanekut vastu võtta, sest ta oli varem teise salka astunud.

Väljaastumise aja ja ülesannete kohta, nagu salkade organiseerijad räägivad, ei olnud alguses mingisuguseid juhtnööre antud. Väljaastumise aja kohta lubatud mõni päev ette teadustada. Kuid samal ajal kästus valmis olla, et kui muul põhjusel mingisugused avalikud sekeldused peaksid juhtuma, ehk töölisel kusalil vabrikus streiki algama, — nad siis kohe võiksid tegevusesse astuda. Niisugusteks juhtumisteks olid salkade organiseerijatele teatavad tegevusraioonid antud ning punktid valdamiseks määratud.

Ühel ajal salkade moodustamisega on luuratud kaitseväge osade, relvade ja tehniliste abinõude paigunemist kasarmutes, vahtkondade suurust, tunnimeeste asetust ja ülesandeid, politsei asutuste paigunemist ja kaitsekorraldust ning politseinikkude asukohti tänavail. R. Veimer seletab, et kõigile kollektiividele oli peale kihutustöö ja kirjanduse levitamise veel ülesandeks tehtud andmeid koguda kaitseväge, kaitseliidu ja politsei kohta, ning muuseas k ä n i m e t a t u d meeskondade meeleolu selgitada. Mässust osavõtnud sõdur V e l t s o n seletab, kuidas põrandaaluste käskjal N. Kask temalt teateid nõudnud kompaniide ja relvade arvulise suuruse ning paigunemise kohta. Peale kaitseorganide on luuratud veel side-võrku, kus eriti on püütud kindlaks teha side-keskjaamade ja tähtsamate kaabel-boxide asupaiku jne.

Antud juhtnööride järele pidid lööksalkade organiseerijad sõjariistu koha peal muretsema, ostes endise Vene ja okupatsiooni vägedelt rahva kätte jäänud vintpüsse, padroneid ja revolvreid. Terrorist V a l k räägib muu seas, et ta kaitsevæelastelt tahtnud sõjariistu, eriti käsigranaate, saada. R. Veimer ütleb, et tema oma kollektiividele ülesandeks teinud kaitseliitlastel sõjariistu saada. Kõik need abinõud pole aga kaugeltki tarvilikku hulka sõjariistu annud, kuna ostenud vintpüssid kauaegselt maa sees või mujal niis-

kes kohas seismisest alaväärtuslikkudena osutunud. Teatavasti olid mässajatel tähtsamateks sõjariistadeks Colt-Thomsoni süsteemilised püstol-kuulipildujad, parbellumi süsteemilised revolvrud ja Prantsuse süsteemilised käsigranaadid. Kust ja kuidas need sõjariistad siia sattusid — seda näitavad juba küllalt selgelt eelpool toodud üle piiri tulnud terroristide seletused. Sedasama asjaolu tõendab ka veel Heidemanni juurest leitud kiri, milles üks Heidemanni agent piiri lähedalt teatab, et ta on käinud piiril kohtasid vaatamas, kust võiks sõjariistu üle tuua.

Selles ettevalmistuse perioodis on püütud kõigi abinõudega kaitsevæelasi suuremal arvul oma poole meelitada. Veimer räägib, et temale olla põrandaalune R o o b a s ülesandeks teinud sõdureid teatavatest väeosadest oma salka üle tuua. Temal olla korda läinud kolme kaitsevæelasega tutvust teha, kuid ainult üks neist, madrus T i i v a s, olla veel järgmisel korral kokkusaamisele tulnud, teised aga hoidnud emale. Tiivas olnud aga väga saamatu: isegi artiklid, mis olnud määratud „Punase sõduri ja madruse“ jaoks, kirjutatud Tiivas neile vastuvõtmatus stiilis ja kujul, ning neid tulnud põhjalikult ümber töötada, kasutades Tiivas'i artiklist ainult paari nime.

Teiste kihutustöö tegijate K a s k'i ja V a l k'i tegevusel kaitsevæelaste hulgas polla ka paremaid tagajärgi olnud. Seda puudust on püütud sellega parandada, et osa mässajaid endid mässu puhul pidid kaitsevæe vormi riietama. Selleks ostetud täiturult vanu sineleid, kuna sõduri ja ohvitseri mundert kujutavad rinnaesised ühes kraega ja vormimütsid põrandaalustes töökodades on valmistatud.

Kõik need ettevalmistustööd pole arenenud kaugeltki nii libedasti, nagu seda piiri taga asuvad mässujuhid lootsid. R. Veimer räägib, et teda igalpool suure umbusaldusega vastu võetud; iga väiksema abi eest tulnud rahalist tasu maksta suuremates summates, kuna aga raha eest töötavaid isikuid polla kunagi võinud täie usaldusega võtta, sest need püüdnud alati liialdada ja kogu olukorda roosilisemates värvides näidata. Nii kinnitanud nende käsualune Valk, et üks kaitsevæe osa esimese kutse peale korrald välja astub, kuna aga mässu ajal sama väeosa ühevääriliselt teistega mässu mahasurumisest osa võtnud. Valk omakorda süüdistab jälle põrandaaluseid, sest viimaste kasutada olnud suuremad rahasummad, mida nad oma isiklikeks otstarveteks äratarvitanud, kuna tegelikudele korraldajatele naeruväärilised summad antud.

Viimasel paaril nädalal enne väljaastumist töötab põrandaalune peakorter närvilikult. Pea igapäev peetakse koosolekuid ja korraldatakse kokkusaamisi Kristinenthali heinamaal, Pärnu maant. (Järve jaama läheduses) ja Liiva pooljaama juures. Põrandaalused „kindralid“ pärivad aru salkade organiseerijalt organiseerimise töö üle, ning antakse juhtnööre. Valitakse välja usaldusarst V a i m e l, keda tutvustatakse tulevaste sündmustega ning kästakse valida tarvilik arv halastajaid ödesid. Apteekidest ja rohukauplustest ostetakse suuremal arvul joodi tinktuuri, sidumise abinõusid jne. Nädal aega enne väljaastumist tehakse salkade organiseerijatele ülesandeks salkadele koonduskorterid välja valida. Koonduskorterid pidid asuma võimalikult selle punkti läheduses, missuguse valdamine oli salga ülesandeks tehtud. Nii asus Toompea valdajate kogumise korter Toompeal, Rahukohtu t. nr. 2; sõjakoolile kallaletungijate korter Kristinenthali heinamaal, Reimanni majas; tankide kompani ja sidepataljonile kallaletungijate korter—Gilde t.nr.1; politsei ratsareservile kallaletungijaid ei saadud ühte korterisse äramahutada, selle tõttu olid siin varuks korterid Heeringa t. nr. 15, V. Arehna t. jne.

28—29.XI. hakkavad sõjaväelised „spetsid“ üle piiri valguma. Samal ajal tehakse salkade organiseerijate ülesandeks lõöksalgad 30.XI. öhtul väljavalitud korteritesse koosoleku ettekäändel kokku koguda. 29. ja 30.XI. antakse teiste linnade ja maakohtade organisatsioonidele ja organisatoritele lõpulikud juhtnöörid, kuidas nad peavad tegutsema, ning leppekõned ja -märgid, milledega mässu ajal üksteist telefoni teel asjakäigu üle informeerida.

Lööksalkade kokkukogumine on sündinud 30.XI. kella 17—22-ni. Osavõtjatele ei teadustatudki kogumise korteritest, vaid määrati kokkusaamised tänavail, kust neid teejuhid korteritesse viisid. Teejuhtideks olnud peasjalikult naisterahvad, kes hiljem samadesse korteritesse ka sõjariistu toonud. Kõigi korterite juures olid sõjariistus mehed, kes selle järele pidid valvama, et keegi varem ei lahkuks. Kella 23 ajal lahkuvad korteritest salkade juhud, et põrandaaluselt peastaabilt viimaseid juhtnööre saada. Salkade juhtide koosolekul (Kadaka tee nr. 9) tutvustatakse kõiki mässu kavaga, ning antakse lõpulikud juhtnöörid ja ülesanded. Samal ajal õpetavad üle piiri tulnud „spetsid“ lööksalkade koonduskorterites koosolijaid sõjariistadega ümber käima, ning tutvustavad kodusõja taktika ja strateegia iseäraldustega.

Terrorist Hans Viks seletab, et nende salga koonduskorteritesse ilmunud kella 22 ajal (30.XI) keegi võoras isik, kes, nagu ta ise seletanud, üle piiri tulnud.

See isik õpetanud neid parabellumi ja nagaani-süsteemiliste revolvrtega ning käsigranaatidega ümberkäima; muuseas seletanud ta, et majasse sissetormates (nimetatud salga ülesandeks oli eeluurimise vangimaja valdamine vangide vabastamiseks) tuleb esimene kaitsja korralt maha lasta, selle järele jooksta teised kaitsjad juba ise laiali. Käsigranaate käskinud aknast sisse visata, kui aga seda lagedal tulla tarvitada, siis ise peale granaadi viskamist kohe maha heita. Toompeal tegutsenud terroristid Himberg ja Kõtsi seletavad samuti, et üks tundmata mees, kes nende arvates pärit piiritagant, näidanud, kuidas revolvrtega ja käsigranaatidega tuleb ümber käia, kusjuures seletanud, et peale Toompea valdamist tulevad kõik Toompeale ilmuvad ehk selle läheduses liikuvad inimesed kinni pidada, kes aga seisma ei jae, siis selle peale kohe tuli avada. Muuseas kinnitanud sama isik: „Meil on tarvis ainult üks „СУТКИ“ võimul püsida — siis on asi korras“. (?) Terrorist Proomanni seletuse järele jutustanud sama isik veel mõned juhtumised Vene kodusõja päevilt, näidates, kuivõrd kergesti võib riigipöört läbiviia, kui aga julgelt selle täitmisele asuda.

Ühe sõjaväe ühendatud õpeasutuste juures tegutsenud terroristi taskust leiti Verhovsky kodusõja taktika õperaamat. Nähtavasti on siin ühe noorema sõjaväelise „spetsiga“ tegemist, kellel tarviline juhtimise staash ja kogemused puuduvad, missuguseid ta nimetatud õperaamatuga täiendada püüdis. (Raamat oli lahti murtud leheküljel, kus algab „Наступательный бой“).

Kuid ka sel viimasel minutil, nähtavasti, ei olnud juhud kindlad kokkukogunenud terroristide meelekindluse üle, sest pea kõik tabatud terroristid seletavad, et salkade juhud ka veel sel saatuslikul ööl fascistlisest riigipöördest seletanud, mida Eesti kodanlus lähemal ajal toime panna kavatseda ning mille vastu kõik demokraatliselt mõtlevad elemendid peavad välja astuma.

Et politseivõimude vahelesegamist ära hoida, selleks püüti koosolekutele mingisugune perekondlike pidu ilme anda (sünnipäev, nimepäev jne.) Selles mõttes olid ka koosolekute ruumides lõõtspillid ja muud mänguriistad toodud, kuna korterite esimestes tubades söögilaud tarviliste suupistete ja napsidega üles oli seatud.

Kella 5 ajal hom. 1.XII. olid salkade juhud koonduskorteritesse tagasi jõudnud; siis anti juba kõigile osalistele täpsed ülesanded, ning kell 1/6 algas väljaastumine.

(Järgneb.)

kl.

Kingsepp Rähn.

Jüri Rähn oli ta nimi ja ametilt oli ta kompani kingsepp. Et ta aga hiigla kasvuga oli, rinnal Jüri linti kandis ja noortele vägitagedust, milledega ta ilma sõjas toime oli saanud, armastas kõnelda, siis olid kõik talt arvamisel, et siin tõelise kangelasega tegemist. Kahetseti ainult, miks ta rivis ei teeni, kus temasukustest meestest suurt puudust tunti. Kuid et ta ka saabaste paikamise peale suur meister oli, lepitati sellega, et ta rivis puudus. Et oma kangelase kuulsust alal hoida, tarvitses tal ainult, kui Jüri lint rinnal määratud ega tahtnud enam silma paista, viimast vahetada ning noortele, kui need läbitehtud lahingute ägedusest kõnelesid, öelda: „Mõned lahingud! Oleksite pidanud ilmasõjas Lutski all olema, siis alles oleksite näinud.“

Kuid äkki juhtus midagi, mis Rähni kangelase kuulsusele kriipsu peale tõmbas.

See sündis N. linnas, mida vaenlane parajast pommitas. Meie kangelane, kompani kingsepp Rähn ja sama kompani rätsep Särg läksid pärast sõdurite jalatsite ja riiete parandamisega mööda saadetud päeva linna veidi kõndima, värsket õhku hingama. Nad jõudsid laialdase platsi äärde, kuhu aegajalt vaenlase granaate langes.

— Mis sa arvad, kas ei oleks parem, kui meie kuskilt ringi läheksime. Näe kuidas sajavad, — ütles rätsep sõbra tähelepanu harva langevate granaatide peale juhtides.

— Oled sina ka arg! näha kohe, et rätsep, — ütles kingsepp üleolevalt. — See siin on kõik nalja asi. Oleksid pidanud suures sõjas Lutski all olema...

— Ma nii muidu ütlesin, — ruttas rätsep, kellele ta seisuse argust ette oli heidetud, vabandama. Ja

valides momendi, mil mürsu undamist kuulda polnud, tahtis ta pool-joostes üle lageda rutata.

— Kuhu sa ruttad, oota mind ka, — ütles kingsepp ja hakkas sõbral käe alt kinni. Siis hakkas ta pikaldaselt sammul, rätsepat, kes rutata oleks tahtnud, tagasi hoides, üle lageda minema.

Ent äkki, kui sõbrad, käe alt kinni, lagedat läbis-tasid, kuuldus õhus pommi undamist. Kähku vabas-tas kingsepp oma sõbra käsivarre ja mõlemad viskasid lagedale maha. Oli seks ka ülim aeg, sest hetke hiljem muutus pommi unne õudseks sisinaks, käis raksatus ning mõned sammud maas lamavast sõprade paarist eemal löi üles tume suitsu ja prahi sammast. Tänu enda kergele kehale, kargas rätsep kiirelt maast üles ja tahtis põgeneda, kui äkki maas enda sõpra kuulis hoigavat. Et hädaoht seks korraks möödunud, jättis rätsep põgenemise ja ruttas sõpra avitama. Õnneks olid sel luud-kondid terved, nii et ta, kord juba jalul, ime kiirelt edasi jõudis. Ainult vahel hoigas ta raskesti. Ta oli haavatud. Rutati lähemasse ambulantsi, et lasta haava kinni siduda.

— Kus teil haav on? — küsiti, haiglasse jõutud, Rähnilt, kes, surnukahvatu, vahete vahel haledasti hoigas.

— Siin, — suutis Rähn vaevalt öelda, käega üht alumist kehaosa tähendades.

— Hm, riided on väljaspoolt terved, kust see kild sinna sai, — kahtles velsker.

— Aga veri jookseb, — hädaldas Rähn.

— Olge teie sidemega ja rohuga valmis, — ütles velsker õdedele, kes operatsiooni juures valmis aitama ümberringi seisid, ja ruttas ise Rähnil riideid vallandama. Juuresolijaile avanes õudne pilt. Rähn oli küll vigastamatu, kuid selle asemel oli tal midagi muud juhtunud, mis hirmu, kui psüühilist nähtust füsioloogilise nähtusena saadab.

* * *

See tühine ja võrdlemisi ilmsüütu juhtumine sai Rähni kangelase kuulsusele saatuslikuks. Nagu teda varem oli austatud ja vaprats loetud, sai ta nüüd arguse kehatuseks, keda pilgata ja narrida nüüd iga arem kui arg endal arvas õiguse olevat. Ja Rähn, kes oli tuntud kui hea kõnemees, kes vaielda ja poliitikat kõnelda armastas, ei osanud nüüd enda kaitseks enam sõnagi öelda. Kõige imelikum oli aga see, et ta, enne nii vap-per, nüüd tõesti arg oli. Vist taipas ta seda isegi, sest ta ruttas Jüri linti, mis ta rinda ehtis, maha võtma, leides, et ta nüüd enam väärt pole seda kandma. Kas olid ses äkilises muudatuses süüdi rängad elamused, mida Rähn ebahaavatuna oli tunnud, või alistus ta lihtsalt ümbrustiku arvamisele, jäägu psühholoogide otsustada. Meie tahame, selle asemel et hinge sügavusse süüvida, lihtsate tõsiasiade edasiandmisega leppida.

Nii omandas siis tühine juhtumine Rähni kohta suure tähenduse. Sest peale sai Rähn esimeseks, kelle kallal igaüks oma nalja annet võis proovida. Oli sõja aeg, elu raske ja mida raskem põli ja tõsisemad kohused, seda rohkem igatseb inimene, et raskust unustada, nalja järele. Põhjus, miks riigivalitsejad, kellele valitsemise mured asu ei annud, end vanasti narrega armastatud ümbritseda ja miks ministrid teatris ainult ope-rettidel käivad.

Kahjuks mindi, nagu järgmine lugu näitab naljatamisega Rähni juures liig kaugele.

Kord sõitis Rähni abikaasa teda väeossa vaatama. Pika vaevarikka otsimise järgi leidis ta viimati kompani, kus mees teenis. Kuid kohal Rähni polnud. Ta oli linna sõitnud nahku ja taldu tooma.

— Võite mulle öelda, kus siin mu mees Jüri, — Jüri Rähn asub? — pööris proua meeste poole.

Mehed olid valmis seletust andma, kui keegi vaikimise täheks ühe silma kinni surus ja sõrme püsti

tõstis. Siis astus ta proua Rähni ette ja jäi teda kaas-tundliku pilguga silmitsema.

— Ah, Teie olete siis tema õnnetu abikaasa. Kahju, väga kahju. Tunnen Teie kaasa, — ütles ta viimati.

— Kuidas õnnetu? — küsis proua ehmunult.

— Kas Teie ise siis midagi ei tea. Ma arvasin, et Te just sellepärast siia sõitsitegi. Kahju, et sellest rääkima hakkasin. Parem oleks, kui Teie sest ialgi midagi teada ei saaks

— Aga mis on mu mehega siis juhtunud. On ta surnud?

— Ei midagi sarnast. Ta on kõige parema tervise juures.

— Aga mis on siis? Rääkige ometigi.

— Ta on teie vastu truudust murdnud.

Proua Rähn lõi käed kokku.

— On see võimalik! Veel hiljuti sain ma talt õrna kirja! — hüüdis ta.

— Ta pettis Teid, — ruttas keegi teine seletama.

— Siin on kiri, mille ta omalt kallikeselt sai. Ja nüüd sõitis ta teda vaatama. Olge lahked, lugege ise.

Ta ulatas proua Rähnile kirja, mille ta ise hiljuti omalt kallikeselt oli saanud. Et ta eesnimi samuti kui Rähnilgi Jüri oli, siis võis kirja omanikuks ka viimast lugeda.

Kirja sisu kõlas järgmiselt:

Armas Jüri!

Miks sa enam ei kirjuta? Või oled Sa juba surnud? Siis on mul Sust väga kahju. Aga kui Sa veel elad, siis kirjuta mulle kohe, ja kui Sa N. sõidad, tule siis mind ikka ka vaatama.

Sinu truu Amaalje.

— No vaata häbematut! Ise kahe lapse isa, aga missugused tembud. Kas ta juba ammu selle plikaga jändab? — küsis proua Rähn, kiri loetud, juba rahulikult.

— Juba mõnda kuud. Kui N. seisime, siis ta mujal ei elanudki, kui oma Amaalje juures. Ja nüüd on ta jälle seal.

— Vaata lontrust! katsugu ta veel jalga koju tuua. Ahju hargiga ajan ta uksest välja. Olite häd inimesed, et minu eest midagi ei varjanud. Sähke ja jagage see endi vahel ära. Jürile, kui see lontrust tagasi tuleb, öelge, et ärge ta oma nägu koju näidaku.

Ja proua Rähn ulatas sõduritele mahuka paki, mis sisaldas saia, vorsti ja muid maiustusi, mis proua omale mehele oli määratud.

— Kuulge proua, kas Te ehk enda mehe vastu liig vali ei ole, ütles keegi. — Hobusel on neli jalga ja ka komistab. Inimest nüüd alati nuhelda, et ta vahest eksib, oleks liig ülekohtune. Ja mine tea, kas need naisedki nüüd sõja ajal kodus alati nii vooruslikud on.

— Oh, mis te nüüd räägite. Ei tea, kus me... Kõik mehed on sõjaväljel, kodus on ainult sandid ja vigased...

Proua Rähni ei liigutanud eestkosted. Oma käega jagas ta paki sisu sõduritele, kes annid tänuga vastu võtsid, ja sõitis siis, meest nägemata, koju tagasi.

Kui Rähn päev hiljem kompaniisse tagasi jõudis, ei öelnud talle keegi, et ta proua teda vaatamas oli käinud. Ainult nädal hiljem, kui ta naiselt kirja sai, selgus kõik. Kiri näpus, läks ta lugu kompanii üle-male kaebama.

— Vaadake, herra leitnant, mis mu oma sõbrad mulle ei tee, — kurtis ta.

— Noh, mis nad siis teile on teinud?

Rähn jutustas loo, nagu ta seda naise kirja põhjal teadis.

— Asi pole sugugi ju nii hull, — lohutab teda kompani ülem. Süüdlased maksavad paki välja ja saavad oma karistuse. Naisele kirjutage koju, et kaaslased ainult naljatasid, ja kõik on jälle häa.

— See on hõlbus öelda, herra leitnant, aga Teie ei tea, mäherdune mu naine on. Püsti kurivaim! Arvate, et ta mu kirja usub. Kõige hullem on, et mu kord oleks puhkusele minna, ma aga ei või koi nägugi näidata. Tulin, herra leitnant, Teie palvele, kas Te ei võiks mind aidata. Mina kirja naine ei usuks, aga kui Teie omlt poolt sellele endi allkirjaga ja pitsatiga tunnistuse juurde lisaksite, et nii ja nii— minu all teeniv rahvaväelane Rähn on korraliku eluviisidega ega tee võõraste naistega tegemist, siis ta peaks ikka uskuma.

Lõppes lugu seega, et kompani ülem Rähnil, kaitseks naise kahtluste vastu, vooruslikkuse tunnistuse välja andis.

* * *

S. mõis asus seal, kus rinne, mis kõige aja sirgena oli jooksnud, äkilise pöörde tegi. Et see punkt tervele liinile nagu võtmeks oli, tegid nõukogude väed kõik, et teda vallata.

Kuna sõja lõpul peaaegu kõik reservid väljas olid, tuli väeosadel ilma vahetuseta pikemat aega liinil seista. Nii seisis ka kompani, kus Rähn kingsepaks, pikemat aega S. mõisas, ja et mehil ühtelugu liikudes saapad jalas laguneda olid jõudnud, saadeti Rähn kompaniile liinile järgi saapaid parandama. Kaasa anti talle peale naha ja taldade veel paar hiigla saapaid, mis igale ühele, hoolimata jala suurusest, jalga pidid sündima. Mehed, kel saapad parandusel, pidid neid kandma.

Kui Rähn S. jõudis, oli õõ ja liinil vaikus. Ta asus häärberi alla keldrisse, kus ta, tule eest kaitstud, rahulikult võis sõdurite lagunend jalatsite kallal töötada. Pääle Rähni asus keldreis veel mõisa külje all oleva küla elanikke, kes sealt vaenlase suurtüki tule eest varju otsisid.

Kuid hommikul, kui Rähn tööle hakkas, puhkes ka suurtüki tuli ja algus vaenlane *pealetung*. Ahelik aheliku järgi saatis ta tulde, et mõisat vallata.

Rähni seisukord mõisa keldris polnud sugugi hiilgav. Iga kord kui ta peakohal hoones granaat lõhkes, pannes ehituse vabisema, võpatas ta käes tikus sisselöömiseks tõstetud haamer. Kui siis võitlus puhkes, nagu seda läbi müüride kuulduv kuulipildujate ja automaatide tiksutamine tunnistas, kolis ta enda liistud ja nahad kotti, valmis taganemise korral esimesena põgenema. Rahutult hulkus ta mööda poolpimedaid võlvialuseid, kus küla naised hunnikusse kogund, hirmunult nutsid ja risti ette lüües Jumalat palusid. Neid nuttes ja palumas nähes, hardus ka Rähnilgi süda ja ta palus naistega kaasa. Kui kuulipildujate ja automaatide tiksutamine viimati vaikus,

tõusis Rähni hirm kõrgema tipuni. Ta ei teadnud, kas pealetung oli tagasi löödud või olid kaaslased, teda maha jättes, taganend. Kui siis haavatud teate töid, et pealetungimine tagasi löödud, võttis ta kotist jälle kiirul liistud ja tööriistad ning hakkas palavikulise innusega tööle, et, parandused lõpetatud, võimalikult kiiremalt sest põrgust pääseda.

Kui valge saabus, hakkasid Vene küla neiud, kes keldris varjul, hädaohud unustud, vallatlema ja laulma. Rähn, kes oma töö üle kumardund, palavikuliselt töötas, äritas neidude lõbusus ja naer. Ja haamriga vastu lauda lüües, hüüdis ta vihasele neidudele, kellega ta veel mõni silmapilk tagasi koos oli härdalt Jumalat palunud: — Kas te, kuradid, olete vait! Eks te ometigi näe, et mind segate.

Laul ja naer vaikus veidiks, et varsi jällegi puhkeda.

Kui lahingute vaheajal sõdurid oma parandatud saabaste järele tulid, ruttas Rähn seisukorra kohta teateid saama.

— Kurat, päris põrgu, — vastati talle. — Kaua sa ikka suudad vastu seista. Ja ronivad ja ronivad teised ühtelugu peale. Tapad ühed maha, teised tulevad asemele. Kaua inimene sel moel vastu peab — väisib lõppeks ära. Ja abi pole ka kuskilt tulemas. Varsti pole muud, kui lase jalga.

— Oi, ärge seda tehke. Mine tea, kas me siis enam peatama saamegi, — ruttas Rähn paluma.

— Kurat, mis sul siin keldris viga istuda ja tikke sisse taguda. Tule kaevikusse ja katsu ise seal olla, — ütles sõdur, sülitas südame täiega, võttis püssi ja lahkus.

* * *

Pärast sõda, rahu ajal, kirjeldas Rähn omi teeneid võitlustes S. mõisa all järgmiselt:

— Olid need alles võitlused sääli S. all. Ei annud võitlustele Lutski all sugugi järele. Olin parajasti mõisa keldris saabaste parandamise kallal, kui roodna*) sisse astub ja ütleb: „Herra Rähn — ta nimetas mind alati nii, olime oma mehed — jätke seekord saabaste parandamine. On pääletungi oodata. — Kahtlane, kas ilma Teieta vastu suudame seista. Nii kutsuti mind iga rinnaku ajal välja. Hiljem seati, et vaja poleks kutsuma joosta, minuga telefoni ühendus sisse. Nii võitlesin ma kahel frondil — lagund saabastega ja vaenlasega. Kui rahu tuli, lootsin, et mind ka Vabaduse Risti saamiseks ette pannakse, aga asjata! Kui häda möödas, ei tuleta enam keegi su teeneid meelde!

V. K.

Kolm kohalikku keelt.

IV.

Ma iki olen isehi schüidi!

„Poig Atsch oli iki sõnakuulelik poig ja kiik puha. Kange poisch oli tä — abisch töö ja puu-metschasch ja veschkil käiesch ja iki sõnakuulelik kiik puha. Lätschime mullikuga Helme laadale mammaga ja võtschime Atschi kaascha kiik puha, et lasch poischil nähä ilma ja puha. Kui olime mullika lihunikule ära müünd kiik puha, schiisch ma lätschin lihunikuge laada liiku tegemä, enneki mamma

ütlesch, et ärgu ma võtku Atschi kaasha, et poisch õppib jooma niiviischi ja kiik puha.

Schiisch ma lätschin ükschi lihunikuge liiku tegemä ja mamma ja Atsh jäiväd vankri manu kiik puha.

*) Vene väes teeninud veteraanide keeli tähendab „roodna“ kompanii ülemat.

Poig Atsch oli schiich palunud mammat, et „kasch ma ikki võin karuschelli pääle minnä, et tahaks karuschelli pääle iki minnä kiik puha!“

Mamma oli lubanud ja and viis kopket ja kiik puha. Vallapoischid hakanud teischt naarma, et schuur meesch, nagu härja mullikasch ja lai nägu ehen, nagu tartlase karaschk, aga palub emält luba karuschelli pääle minnä, nagu titä, ja palub emält viit kopikat ja kiik puha. Atschil läinud schiisch schüidä täisch ja läinud vallapoischtega kischkleme kiik puha ja schaand pekša ja kiik puha.

Siisch palunud jälle mammalt luba palakanni minna, et palakannisch näidätes Rooma liina ja schüvväs mõõku ja aetes ninascht tuld vällä ja kiik puha.

Mamma and schiisch jälle viischteischt kopket, et lasch latshhel näha ilma ja kiik puha.

Schää! näinud ta jõvviist, kes rebind kette ja mürand pommidega kiik puha. . . ja kiik. Je läinud jõvvihe juure vaatama, et kasch pommid on iki raschked kiik puha ja kasch ei ole petisch kiik puha. Ja ei ole olnud petisch ja pommid on olnud raschked kiik puha. Ja jõvviisch üteln, et oschtku enele ka pommid kiik puha ja harjutagu enesche kõvaks kiik puha.

Siis läinud jälle mamma juure pomme osche raha nuijame. et vaja harjutada end kõvasch ja et schiisch ta näitab vallapoischtele kiik puha.

Ja schiisch ta oschtisch niid pommid kiik puha ja hakkasch kodu harjutume.

Mina jälle vaataschin, et nii tapab tervischte ära kiik puha ja õtleschin: „Poig Atsch!“

Kaiva pommi maa schische — ära tapad tervische kiik puha! Poig Atsch oli sõnakuulelik poisch ja kohe matsche pommi maa schische kiik puha.

Mihkli päivä poole käischin jälle Schuischleppä kõrschisch ja jutuschti, et „Mu poig Atsch on sõnakuulelik poisch: oschtis Helme laadalt jõvvihe pommi ja hakschi näidege nüräme, enneki ma kiilschi ärä, et „Matta pommi maa schische, ära tapat tervische kiik puha!“ Ja poig Atsch mattisch kohe pommi maa schische kiik puha. Enneki Reinuti schele, iki Villändi Reinuti schell, hakschi naardma, et „tohoh, hull! Poisch tapap nüüd tervische ära! Lasche poischil harjutede — poischist saab jõvviis ja kiik puha.“

Kui ma sch kodu tulin, ütleschin kohe: „Poig Atsch! kaiva pommi maaschihescht vällä — schinucht saab jõvviis!“

Poig Atsch oli sõnakuulelik poisch — kohe kaevasch pommid maa schihescht vällä ja hakschi jälle mürame.

Mugu Jõulu poole jäie iki kidurambasch ja kidurambasch ja jäie voodi kiik puha.

Pääle Kolmekuninga päivä pühapäivel hakschi meid voodi juure kutschume: Papa, mamma, tädi Leenu!-Nüid ei ole enämb midägi ärä tehä, ma hakkän kiik puha viimäne vällä ära schurema!“ Ja leschigi hingekesche vällä kiik puha.

Mo iki olen ischi ka schüüdi, et ma täl lubaschin pommege mürade ja tervische ära tappa kiik puha.

Poig Atsch oli ju väegade sõnakuulelik poisch. Kustas.

Kaitseväe elu.

Reserv-leitnant Heinrich Sepp †.

(Nekroloog.)

19. märtsil s. a. sängitati maamulda Maarja-Magdaleena surnuaiale jällegi üks esimestest Vabadussõja veteraanidest, reserv-leitnant Heinrich Sepp, kes õnnelikult kaasa tegi peaaegu kõik karde-tavamad ja raskemad Vabadussõja lahingud ühes kuulsa Kuperjanovi partisaanide rügemendiga. Kuid sõjapäivil nädalaid kestnud magamata olek ja alalised lahingud vaenlasega ei jätnud oma mõju avaldamata tema võrdlemisi nõrga tervise pääle. Ta asus küll juba kohe rahutegemise järele oma koduvalda, et põllumeheks hakata, kus lootis ka oma halba tervist parandada, kuid lootused paranemiseks muutusid päev-päevaga ikka nõrgemaks — kuni lõpuks inimsoo kurjem vaenlane, tiisikus, tema eluküünla jäädavalt kustutas.

Umbes aastat paar tagasi liigub ta veel täis elujõudu ja elada tahtmise tungi seltskonnas, ning võtab elavalt osa Vabadussõjas langenud kaasvõitlejatele mälestussamba püstitamisest oma kodu-kihelkonna —

Maarja-Magdaleena — surnuaiale. Nüüd pidi ta aga ise omas paremas elueas karmi saatuse sunnil enneaegselt manalasse varisema, leinama jättes omakseid, sõpru ja tuttavad, kui ka neid seltse, kus kadunu tegev oli.

Iseäranis suure kurbusega mälestab leitnant Heinrich Sepp'a Eesti demobiliseeritud sõjaväelaste liit, kus kadunu kauemat aega tegev oli, muuseas Liidu Maarja-Magdaleena osakonna esimees ja lühemat aega, kuni haigeks jäämiseni, ka nõukogu esimees. Liit soovib temale rahulist puhkamist Vaba Eesti mullapõues.

Kadunut viimasele puhkepaigale saatma olid ilmunud muuseas ka tema endised sõjaseltsilised, kelledega kadunu kaasa tegi Vabadussõja raskemad heitlused.

Olgu kerge Sulle puhkamiseks kodumaa muld!

K. P.

Sõjakangelaste mälestussammas püstitatakse Tartus Emajõe kaldale, kahe silla vahel asuvasse puistikku.

Eesti Vabasu sõjas langenud kangelasi mälestava Tartumaa komitee juhatusel hiljutisel koosolekul oli arutusel Tartus sõjakangelastele püstitatava mälestussamba platsi ja kavandi küsimus. Pikemate läbirääkimiste järele tunnustati kõige sündsamaks mälestussamba kohaks, niihästi oma avaruse, kui ka kohasuse poolest — uue ehitatava ja Kivisilla vahel asuva puistee põhjapoolne osa, mis muidugi enne seda tublisti korraldamist nõuab. Nii, näituseks, tuleb ettevõtta Emajõe kalda osaline täitmine jne., kuid neist raskustest loodetakse ilma suurema vaevata üle saada, mille järele tähendatud puistee kahtlemata nägusama ilme omab. Mitte vähem tähtsa küsimusena oli arutusel juba aastaid päeva korral seisnud mälestussamba kavandi küsimus, kus pikemate kaalumiste järele kõige enam vastuvõetavaks tunnustati prof. A. Adamsoni poolt valmistatud viimane kavand mõningate muudatustega. Mälestussamba hind tuleks umbkaudse eelarve järele umbes 3¹/₂ miljoni marka. Olgu veel tähendatud, et neis mõlemis küsimuses teeb lõpuotsuse komitee peakoosolek, mis kavatakse lähemal päeval ärapidada. Raha on komiteel koos juba üle 2 miljoni marga,

nii et mälestussamba püstitamist võib peale platsi ja kavandi kindlaksmääramist otsekohe alustada. K.

Tartu garnisoni spordivälja

küsimus seisab juba mõnda aega päevakorral. Garnisoni ülema kolonel Pindingi algatusel on asi juba niikaugemale jõudnud, et Tartu linnavalitsus nõus on spordivälja sisseseadmiseks Jaama mõisa küljest eraldama vastavat maa-ala, mis asub otse kasarmute juures. Sellepärast on tähendatud maa-ala tema kohasuse mõttes eriliselt sobiv. Nii siis võib Tartu garnisoni juba lähemal ajal uue spordivälja korraldamisele asuda, mille järele ka hädaline tarvidus. Ühtlasi oleks soovida, et spordivälja korraldamise tööd vilunud asjatundja juhatusel ette võetakse, et silmas pidada iga spordi-ala nõudeid. K.

J. Kuperjanovi mälestusmärgi kavand on kunstnik Koorti poolt juba valmistatud ja lähemal päivil on oodata lepingu sõlmimist kunstnik Koorti ja Vabadussõjas langen. kangel. mälestava Tartumaa komitee juhatusel vahel, mille järele kohe kavatakse ehitusega algust teha. Mälestusmärki püstitatakse surnuaiale ja läheb maksma umbes 350.000 marka. Raha on praegu koos üla 200.000 marga ja puuduva summa kokkusaamiseks on lootused head. K.

Eesti Vabariigi merijõud 1924 aastal.

I. Navigatsioonieeltööd.

1924 a. algab meie merijõule lootusrikkalt ja parimate ennustustega. Laevade talvine remont läheb edukalt, süstemaatiline komplekteerimine on tulemusi annud — suur osa remonti leiab teostust laevastiku meeskonna poolt.

Kindlalt edeneb meie lemmiku — torpeedopaat „Sulevi“ ümberehitus.

Aasta algel kestab süstemaatiline õpetegelus. On tegutsemas jungide kool ja käimas noorte ettevalmistamine, kuna Sv. ühend. õpeasutustes meriväe kadetid kursuse lõpetamiseks ettevalmistuvad.

Märtsis on I. jungide lend, mis spetsialiste laevastikule annab, kes esimikud uue komplekteerimise süsteemi juures on, kuna enne neid ettevalmistus ajutistel kursustel sündis.

Mai algul laskub vette uus torpeedopaat „Sulev“, kuna ta rivisse astumisega veel aega läheb.

Aprillil jõutakse lõpule ka navigatsiooni ja noormeeskonna ettevalmistusega ja mai alguses algab juba ka osaliselt navigatsioon.

II. Navigatsioonil.

Navigatsiooni aegne hoogne tegevus sünnib puhtlahinglise ettevalmistuse alal, peaausjalikult läänemere laevastiku divisjoni ja merikindluste ümber, kuna teistele üksustele ainult abijõudude ülesandel jäävad.

Vastava õpekava kohaselt sooritab läänemere laevastiku divisjon oma lasked, harjutused ja manöövrid Muhu väinas ja sügisepoole osalt ka Tallinna- ja Soome lahes.

Navigatsiooni ajal on divisjonis tegevuses I. lennu jungid ja meriväe kadetid.

Vahepeal külastavad Eestit ohkearvuliselt meie sõprusriikide sõjalaevastikud, mis meie sõjalaevadel võimaldab lähemaid sõprussidemeid ja kontakti luua nende laevastikkudega.

Peipsi laevastiku divisjoni sõjalaevad viibivad peale õpetegeluse kindralstaabi poolt korraldatud hüdrograafilistel töödel.

Abijõudude tegelus selle aasta navigatsioonil kujuneb laiaulatuslisemaks traalimistöök, kus suurem pind kuni 150 jalani läbitraalitakse ja kusjuures hulgaliselt miine kätte saadakse.

Läheneb navigatsiooni lõpp, juba jäävad suuremad lahinglaevad talikorteri ja juba loome navigatsiooni õnnelikult lõppenuks, kui 14-dal novembril, viimasel navigatsiooni päeval, sõjalaevastikku tabab ootamatu õnnetus k.-l. „Meeme“ kaotamise näol, kes hukkub miiniplahvatuse tagajärjel.

Ootamatud I. detsembri sündmused toovad sõjalaevastiku uuesti navigatsiooni ja soodsad ilmad võimaldavad seda jaanuarini jätkata.

„Sõduri“ poolehoidjatele!

Tänase „Sõduri“ nr-iga on kaasas „Sõduri“ reklaam-kaart.

Palume austatud lugejaid nimetatud kaarti oma tuttavate ja sõprade ringis kas isiklikult või aadressi järele edasi anda ja mõjuda, et iga praegune „Sõduri“ lugeja muretseks „Sõdurile“ juurde veel ühe uue tellija. Sellega kasvatate „Sõduri“ ja riigikaitsest huvitatud isikute pere tugevaks ja võimsaks!

III. Navigatsioonilõpupul.

Juba osalise navigatsiooni lõpul algab talvine teoreetiline õpetegelus. Algab tegelus jungide kooli uue õpilaskonnaga, samuti avatakse ohvitseridele miini-torpeedo alaklass ja jätkab tegevust meriväe ohvitseride rahuaegne kursus.

Algab osaline laevade remonttöö, kuna v.-l. „Tallinn“ põhjalikumalt remonteeritakse.

Tegevusse jäävad veel abilaevad side pidamiseks merikindlustega ja mõned vahilaevad.

22-ne detsember kujuneb meriväele suupäevaks. Sel päeval, meriväe VI. aastapäeval, rikastub meriväe ohvitserikond meriväe kadettide teise ja meriväe all-ohvitserikond — jungide esimese lennuga.

IV. Organisatsiooniline külg.

Üldiste koosseisude kitsendamiseks tuli ühes minna ka merijõududel. See sündis peaaesjalikult kalda-asutuste arvel, mille tõttu tuli mõne asutuse tööd koondada.

Teisest küljest andis isiklise koosseisule terve rea lisaülesandeid osaline funktsioonide laienemine traalimistööde näol, mis ajutist tööjõudu nõutas.

Selle peale vaatamata on aasta jooksul organisatsioonilise külje tõstmiseks palju suudetud ära teha: on väljaantud rida määrusi ja peale seda on kirjastatud 6 käsiraamatut, missugustest, kui õpevahenditest, suur puudus tundus.

Sõja- ja meriväelised teated välisriikidest.

Läti.

1904 a. sündinud ja tänavu väeteenistusse kutsutud kodanikkude arv on Lätis tuntavalt suurem eelmiste aastate omast. Rahvuse poolest on lätlasi 74%, venelasi — 11%, juute — 5%, sakslasi — 3%, poolakaid — 2% ja teisi — 5%.

Noorte sõjaväkke kutsumine sünnib Lätis juba teist aastat uue, 1923 a. seimis vastuvõetud seaduse järele, mis tuntavalt erineb endisest Vene seadusest ja mille järele kõik kodanikud peavad oskama sõjariistadega ümber käia. Pikendust antakse ainult üliõpilastele — kuni hariduse lõpetamiseni. Peale selle on nad hohustatud ühes noortega väeteenistusesse ilmuma, kus nad instruktoreite kompanidesse paigutatakse. Peale instruktoreite kursuse lõpetamist tuleb neil veel läbi teha ohvitseride kohustäitjate kursus. Kursuste lõpetajad vabastatakse väeteenistusest, kuid nad on kohustatud 3 a. jooksul, iga aasta 6 nädalaks õppusele ilmuma.

A. Tr.

Võnnu rügemendi langenud kangelaste mälestussamba avamine Riias.

23. märtsil avati Riias suure rahvahulga osavõttel Võnnu rügemendi langenud kangelaste mälestussamm. Avamisel viibisid Läti president Tshakste, sõjaminister Bangerski, vägede ülemjuhataja kindr. Radsinsch, Eesti sõjaväeline esitaja Lätis kpt. Liliental ja palju teisi kõrgemaid sõjaväelasi. Mälestussamba avas president Tshakste sõnadega: „Hea ja ilus on surra isamaa eest!“. Järgneb kõne, kus ta meelde tuleb langenud kangelasi, nende isamaa armastust jne. Sõjaminister Bangerski tuleb meelde, et Võnnu rügemend on asutatud Lätile sõbraliku naaberriigi pinnal; käsikäes vahvate Eesti sõjavägedega on Latvi ja vabas-

V. Kulturselgitustöö merijõududes.

Merijõududes, kus teenistus laialipillutult sünnib, on raske kultuur-selgitustööd koondatult toimetada. Et seda külge tõsta, on moodustatud erikomisjonid, kes selle töö omale ülesandeks on teinud.

Peaaesjalikult on komisjonide tegevus väljendunud spordi ja raamatukogude korraldamise alal.

Esimesel alal on moodustatud eritoimkond, mille aastane tegevus teda elujõulisena väljendas ja üldist sportlist liikumist laiematesse meriväe kihtidesse on suutnud levitada, kus aasta lõpuks kujundusid igas väeosas spordiringid, tegutsedes kindla ja täpselt väljatöötatud kodukorra järgi.

Spordivahenditega on väeosad aasta jooksul rahuldavalt varustatud ja järgmiseks aastaks avaneb avaram vaade sportlase liikumise suhtes.

Raamatukogude köidete arv küübib 8500-ni ja nende kasutajateks on 100% iga väeosas koosseisust.

Aasta lõpul moodustati eriline merijõudude keskraamatukogu, mis väikeste kogudena väeosasid raamatutega varustab.

VI. Lõpuks.

Hinnates üldise tegevuse saavutusi, võime rahuldustundega pilku tagasi heita läinud aasta peale. Aasta on jällegi tõstnud meie olukorda, on suudetud ka merijõudude tehnilist külge tõsta, eriti merikindlustes. Sõjalaevastiku koosseis on suurenenud uue, moodsa ja olukorrale vastava sõjalaevaga.

Mõned ilmsiks tulnud puudused, mis paratamatud on olnud, näitavad õpetlikult, mis tulevikus muuta ja parandada tuleb.

Lgs.

tatud vaenlastest; kõnet lõpetades hüüab: „Elagu Eesti kangelased!“ Sellejärele mängib orkester Eesti hümni ja meie sõjaväeline esitaja kapt. Liliental tervitab Eesti sõjaväe nimel Võnnu rügementi, kes samal päeval oma 6. aastapäeva pühitseb; tuleb meelde Eesti-Läti ühiseid võitlusi ja võitu, mille järeldusena mõlemi riigi vahel juba 6 aastat sõbralik vahekord valitseb, hüüab Läti sõjaväele: „Elagu!“

Mälestussamm on ehitatud leitn. Melupi kavandi järele, betoonist ja hallist põllukivist alusel; samba — obeliski esiküljel seisab pealkiri: „Vabadusvõitluses langenud kangelastele. 5. Võnnu jalgväe rügement 1925 a.“

Mälestussamba, mis 83.000 rbl. maksmatähtsaks, ehitatakse omal jõul.

Aastapäeva puhul toob „Latv. Kar.“ rügemendi asutamise kohta pikema artikli, kus ta muu seas ütleb: „1919 a. algul lubas meie ligem naaber, Eesti, meid oma territooriumil Läti sõjaväe organiseerida, et ühisel jõul ja teineteise kõrval kutsumata külalisi, enamlasti, maalt välja tõrjuda.“

5. Võnnu jalgväe rügement asutati 23. märtsil 1919 a. Tartus. Varsti näeme võnnulasi ühes Kalevi-poegade Võnnu juures enamlastega võitlemas. Viimased saavad küll minema kihutatud, kuid varsti ilmub uus, hirmsam vaenlane, — Saksa rauddiviisi ühes landeswehriiga. Juuni kuul peetakse Rauna jõe kallastel hirmsaid, ajalooliselt unustamatuid lahinguid, kus rügement ühes Eesti sõjaväega jällegi võitjaks jääb. Laialdase maa-ala — Eestist Vene ja Saksa piirideni — on rügement võideldes samm-sammult läbi käinud ja iga samm nõudis ohvreid.

Võnnulased ei unusta oma kangelasi, kelle mälestuse nad jäädvustavad mälestussamba ehitamisega.“

A. Tr.

Leedu.

Leedu valitsus on vastu võtnud seaduseelnõu Leedu sõjaväe ametnikkude ettevalmistuse ja nende õiguste üle. Uue seaduse järele likvideeritakse senine sõjaväe ametnikkude instituut ja töötatakse välja eri-määrustik, mille järele Leedu sõjaväe ametnikkude õigused edaspidi sarnanevad ohvitseride, ehk era-ametnikkude õigustele. A. Tr.

Poola.

Sõjakeemiliste kursuste avamine Poolas.

12. märtsil avati Varssavis sõjakeemilised kursused. Teatavasti töötasid sarnased kursused ka varemalt Poolas, kuid kindla õpekava ja tehniliste abinõude puudusel jäid nad ajutiselt seisma. Vaheaeg kestis poolteist aastat, ilma jooksul kindel õpekava välja töötati ja vastavad abinõud muretseti. Uuesti avatud kursustel on 60 kuulajat — majori aukraadist kuni leitnandi aukraadini. 40 kuulajat kuuluvad puht-keemilise osakonda, ja 20 — operatiiv-tehnilisse osakonda. K. U.

Nõukogude Vene.

Nõukogude Vene sõjaväe tugevus Inglise välisministertiumi andmetel.

Välisministri abi Mac Neil omas kirjalikus vastuses kolonel-leitnant Horlick'ile teatas, et Nõukogude Vene sõjaväe tugevus ilma territoriaal-vägedeta on 93.600 meest ratsaväge ja 657.000 meest jalgväge. Mis puutub Nõukogude Vene kahurväesse ja õhuväesse, siis tuleb selle kohta välisministri abi, et tal andmeid ei ole.

1924/25 a. sõja- ja meriväe eelarve suurus on 407.000.000 kuldrubla ehk 45.000.000 naelsterlingi praeguse kursi järele. J. A.—n.

Rootsi.

Relvastuse piiramise kavatsused.

Rootsi riigikaitse ümberorganiseerimise küsimus on juba mõnda aega Rootsi valitsuse ja parlamendi istangutel peamureks olnud, nagu „Times“ Stockholmist kuuleb. Rootsi kaitsejõudude praegune organisatsioon loodi 1914 a. erakorralistes tingimistes. Ilmasõja lõpul olid üldiselt kõik erakonnad arvamisel, et relvastuse piiramine on tarvilik. Nende arvamised erinesid üksteisest ainult selles, kui võrd niisugune piiramine riigi julgeolekule ja ka rahvusvaheliste kohuste täitmisele, mis Rootsi Rahvasteliitu astudes oma peale võttis, kahjulik ei ole.

Need lahkuminevad vaated põhjenevad suuremal või väiksemal määral üleilmlise rahu-ajajärgu lootuste peale. Vabameelsed ja sotsialistid on kindlad arvamises, et niisugune ajajärk saabub juba lähemas tulevikus. Selle üle on enam kui kahtlased aga vanameelsed ja põllumehed, kes üldiselt ühes sammuvad.

Daanimaa kavatses ühelik desarmeermine mõjub Rootsis kõikide erakondade peale muret tegevalt. Nende arvates muutuksid asjaolud kaitseta Daani läbi Baltikumi stabiilsusele kardetavaks ja kutsuks välja tarviduse sõjaliseks valmisolekuks Rootsis. Sarnaseid desarmeermise kalduvusi ei avaldata üheski Balti riigis, isegi Norramaal mitte. Soomes oldavat koguni kindlas arvamises ja usus, et nende hiljuti võidetud iseseisvus on rippuv peaaesjalikult ainult soomlaste valmisolekust seda kaitseda „küünte ja hammastega.“

Ka Rootsi kohta võib ütelda, et seal ükski erakond, ei avalikult ega salaja, ei soovi riiki Daani eeskujul täielisele desarmeermisele viia.

Riigikaitse kulude suurenemine.

Väljaminekud riigikaitse peale on käesoleva aasta-ajaga algusest peale tuntavalt suurenenud. 591½ miljoni krooni pealt 1901 aastal tõusid väljaminekud 114½ miljoni krooni peale 1914 a., mil praegune vägede organisatsioon maksma pandi. Sõjaajal tõusid kulud kuni 250 ja 300 miljoni peale, missuguse tõusu eile kutsus tarviline ettevaatus, et valmis olla ome neutraaliteedi kaitseks. Peale ilmasõja rahu tegemist olid väljaminekud aastas ikkagi veel keskmiselt 220 miljoni suured, missugusest summast 170 miljoni krooni maavägede kulude katteks ja 80 miljoni meriväe peale langes. Kogu riigi eelarvest teeb see välja 26%, missugust protsenti Rootsis liiga suureks väljaminekuks riigikaitse peale peetakse.

Katsed riigikaitse suuruse küsimust tulevaste aegade peale lükata, on kestnud juba enam kui 5 aastat. Endine Tryger'i konservatiivne valitsus esitas 1923 a. parlamendile sõjaväe ümbermoodustamise seaduse eelnõu, mille kokkuseadmisel oli arvestatud kõikide parlamendis olevate erakondade seisukohtadega. Parlamendis juhiti see seaduse eelnõu mõlemate kodade valitud komisjoni, milles olid esitatud kõik erakonnad proportsionaalse esituse põhimõtte alusel. Tagajärg oli see, et iga erakond esitas eraldi sõjaväe reformi kava valitsuse poolt esitatud eelnõu juure, selle paranduse näol.

Valitsuse poolt esitatud seaduse eelnõu järele pidi Rootsi tulevane sõjavägi koosnema 6-est segadiviisist (1 diviis Rootsi sõjaväes koosneb 4-jast jalgväge rügemendist, ühest ratsa- ja ühest kahurväge rügemendist), ning peale selle veel eri-vägede kontingendid Norlandi ja Gotlandi tarvis, iseseisev rannakahurvägi ja ratsavägi. Sõjaväe 1924 aasta kuludeks oli samas eelnõus ettenähtud 129 miljoni krooni. Väeteenistuse aeg oli ettenähtud 195 päeva aastas. Sõjalaevastiku ehituskuludeks oli sissevõetud 40 miljoni krooni, mis pidi aratartvitatud saama 5 aasta jooksul. Õhuvägede moodustamist riigi kaitseks nõuti vastaval määral.

Valitsuse ettepanek kukutati läbi ja ükski erakondade poolt ette pandud parandus ei saanud enamust. Et parlamendi istangjärk lõpule oli jõudmas ja uued valimised ees seisid, siis jäi vägede ümbermoodustamise küsimus sel korral lahtiseks. Aga ka valimised, mis läinud septembris läbi viidi, ei annud kindlaid tagajärgi.

Trygeri valitsus astus tagasi ja sotsialistid moodustasid valitsuse Branting'iga eesotsas, kes ametisse astudes oma deklaratsioonis avaldas, et nemad relvade piiramist kõige suuremal määral pooldavad. Sellepärast siis püüab Rootsi praegune sotsialistiline valitsus sõjaväe reformi läbi viia nende erakonna poolt ette pandud relvastuse piiramise põhimõtte alusel.

J. A.—n.

Inglismaa.

Lennukil üle Himalaide.

„Times'ile“ teatatakse Calcuttast, et sinna peale õnnestunud lendu üle Himalaide, 28. jaanuari k. a. tagasi jõudis Briti lendur Allan Cobham. Cobham algas lendu 25. jaanuaril Calcuttast ja lendas maa kuni Jalpaigurini (280 miili) 3½ tunniga ära, kuhu õõsel päralt jõudis. 26. jaanuari hommikul jätkas Cobham sealt lendu üle Darjellingi ja Kichinjunga (esimene 9000, teine 27815 jalga kõrged). Peale maandumist ja lühikest peatust Himalaides asuval Lebongi sõjaväe aerodroomil, jätkas Cobham lendu. Tõustes 17 tuh. jala kõrguseni, kus õhk veel kaunis kõlbulik, oli ta külma tõttu üsni sunnitud laskuma.

Lendur maandus Siliguris, kust autoga Darjellingi sõitis ja sealt tagasilendu Calcuttasse algas. Ülelend üle Himalaide kestis 3½ tundi.

Lennukiks oli India õhuühenduse juhataja Sir Branckeri poolt India jaoks tellitud spetsiaal-lennuk D. H. 50., varustatud 400 hj. „Liddelly-Jaguari“ mootoriga.
E. M—s.

Ameerika Ühisriigid.

Uued ujuvad lennukite baasid.

Suured lahinguristlejad „Lexington“ ja „Saratoga“, 35.000 tonni suured, millede ehitus pooleli jäi Washingtoni lepingu järel, muudetakse ujuvateks lennukite baasideks.

Nende laevade ehitamine oli ette nähtud ehitusprogrammis 19-st aug. 1916 a.; igatühe hind ei tohtinud ulatada üle 16.500.000 dollari. Sõjalaule sunniti võidi tööd alustada alles 1920—1921 talvisel hooajal. Sõjakogemuste põhjal muudab Navy Departement nemad nüüd lennukite-kandjateks (emalaevadeks). Laevade hind on järk-järgult tõstetud 19.000.000 ja 23.000.000 dollari peale. Praegu palutakse kongressilt luba üksiku laeva hinda isegi 34.000.000 dollari peale tõsta (12½ miljardi Eesti marka!).

Vastupidiselt varem ajakirjandusele antud teadetele, on laevade kiirus 34—36 sõlme 180.000 hobusejõu juures. Nii suur kiirus antakse neile selleks otstarbeks, et võimaldada soomuslaevade tulepiirkonnast ennast eemal hoida, mis nõrga relvastuse ja kaitse pärast väga tähtis. Iga sarnane ristleja mahutab 72 lennukit.
Al.

Marokko vabadusvõitlus.

Suguharude koosviibimine. Abd-el-Krim'i sõjaplaanid.

Nagu „Times“ile teatatakse, olla Rifist Tangieri linna jõudnud pärismaalased teatanud, et Abd-el-Krim ja Raisuli on mõlemad Ajadiris, kus suur meeste kogumine kõikidest suguharudest käimas olla. Peaaegu kõik Rifi ja Jabala suguharude vanemad pidada seal viibima ja Abd-el-Krim olla tegevuses mõlemis ringkonnas valitsuse organiseerimisega.

Seni ei ole midagi teada tema sõjaplaanide kohta hispaanlaste vastu, kuid suguharude meeste vaimustuse tuhin olla eriti kõrge, nii et nende seas igapäev pidulik meeleolu välitseda. Mägedes on rohkesti vihma sadanud ja väljavaated hea lõikuse peale olla suurepäralised. Sellel asjaolul on suguharude peale meeltulendav mõju, sest väljaspool toiduainete saamise raskus on suurenenud sellepärast, et turu-linnad Hispaania blokaadi taga asuvad.

Abd-el-Krim ja Raisuli vahel näib mingisugune kokkulepe saavutatud olema, mis siiski pole Rifi vanemaid takistanud Raisuli varandust äravõtmast. Tema väärtasjad ja liikuv varandus olla juba Tazurt'ist üleviitud Ajadiri — Abd-el-Krim'i peakorterisse.

Rifi vanem Abd-el-Krim valitsemishimu näib aina suurenevat ja nagu teatatakse, olla tema juba nõudnud, või kavatseda nõuda Prantsuse protektoraadi-vägede tagasitõmbamist praeguselt seisukohalt, Vergha jõe lõuna kaldale. Nende vägede praegused seisukohad asuvad mõned miilid põhjapool nimetatud jõge ja on hästi sügavale Prantsuse protektoraadi territoriumi sisse asetatud.

* * *

Tangierist teatatakse 11. märtsil, et Jabala suguharude vanemad on oma võõruskägult Abd-el-Krimi juure Ajadirist tagasi jõudnud ja omad suguharud kokku kutsunud suureks koosviibimiseks Mulai Abd-es-Salaamis, mis on püha mägi Beni Aros'is. Ollakse arvamisel, et sel koosviibimisel suguharudele teada antakse Abd-el-Krimi sõjaplaanid ja et sõda hispaanlaste vastu siis uue pöörde võtab.

Madrivist teatatakse 11. märtsil, et ametlistes teadetes Marokko sõja kohta seisab igapäev: „Sõja kohta pole midagi teatada“.

Ajakirjanduse telegrammidest aga leidub, et hispaanlased on Laraiche Sektoris mitmed uued eelpostid moodustanud ja kindlustanud uut liini, kuhu neid marokkolased hiljuti taganema sundisid, et suguharude pommitamist lennukitelt edukalt toimetatakse ja et blokeerimise mõttes kõvendatud valvet peetakse.
J. A—n.

Raamat-teated.

Sõjaajalood sõjavägede peastaapide väljaanded Prantsuse ja Saksamaal.

Üksteise järel on ilmunud kaks iseäraliselt tähtsat teost: üks on Saksa peastaabi välja antud, teine — Prantsuse peastaabi oma. Need on Ilmasõja ajaloo esimesed köited — nimetatud staapide ajaloo-osakondade töövili.

Prantsuse peastaabi töö iseloomu peajooneks on materjalide kuulmatu küllus ja nende vastuvaidlemata ehtsus. Prantsuse staabi soov oli, et ilmuv ajalugu oleks esimeses järjekorras tekstide ajalugu. Kõik ametlikud dokumendid, kõik käsud, Suure peakorteri omadest kuni armee korpuste käskudeni, on paigutatud lisa-kõitesse. Sündmuste käigu arenemist käsitav kõide katsub lugejale anda midagi ühendava niidi sarnast, mis kõik lisakõites leiduvad dokumendid omavahel seob.

Üldiselt on tähtsamal kohal käsud. Aine jutustamine on jäetud tahaplaanile. — Teos on äärmiselt objektiivne ja kuiv, selletõttu elutu ja isegi, peab ütleva, mittehuvitav.

Selle ajaloo autorite eesmärgiks on täpne tööolude valgustamine. Nad on kogunud lõpmata rikkaliku hulga materjale, mis väga väärtuslik tulevas-tele ajaloolastele. Kõik, mis mitte pole kindel, registreeritud ja nummerdatud dokument, on sihikindlalt kõrvale jäetud. Suusõnalised dokumendid, isegi kõige huvitavamad neist, pole selles kogus aset leidnud. Näituseks tegi 1914 a. augusti esimesel poolel keegi 1-se ratsaväe korpuse ohvitser luurelt Belgiast tagasitulles ettekande tol ajal Belgias asunud Saksa sõjaväe osade kohta, mis õige täielik oli. Pärastpoole selgus, et kõik toodud andmed tõele vastasid. Et need andmed ametlikkudes tekstides pole ilmunud, pole nad ka ajalooesse paigutatud.

Prantsuse staap on oma ajaloo kirjutamise rajanud kirjalikkude dokumentide kindlale alusele.

Lugejatele ütleb ta: „Siin on teile faktid, eriliselt suur kogu fakte. Teile on vabadus jäetud niisugust otsust teha, mis teile meeldib.“

Hoopis vastupidises vaimus on mõeldud ja elluviitud Saksa teos. Täielikud ametlikkude dokumentide tekstid pole eraldi avaldatud; nad on paigutatud jutustusse, kusjuures autor ainult neid dokumente

Vabadusristi kavalerid.

Kapten-major Jaan Usin.
Vabadusristi II liigi 3. järgu kavaler.

J. Usin sündis 12. aug. 1887 a. Saaremaal, Kihelkonna vallas. Üldhariduse sai Mustjala kihelkonna koolis, kutsehariduse — Kuressaare ligisõidu ja Lüübavi kaugesõidu merikoolides, ning sõjaväelise — Kroonlinna meriväe lipnikkude koolis ja Vabariigi meriväe ohvitseride rahuagsetel kursustel.

J. Usin mobiliseeriti 1914 a. suvel Vene meriväkke ja peale teenistust mitmesugustes meriväe osades ja sõjalaevadel, määrati Kroonlinna lipnikkude kooli, mille märtsi kuus 1916 a. meriväe lipniku auastmega lõpetas. Selle järele määrati ta Peeter Suure merikindluse piirkonna staapi, kus kuni sakslaste tulekuni 1918 a. teenis.

Detsembris 1918 a. astus J. Usin uuesti sõjaväeteenistusse Eesti meriväkke ja nimetati a.-l. „Loodi“ komandandiks. Veebruaris 1919 a. määrati ta Peipsi laevastiku divisjoni, kus osa võttis lahingtegevusest ja kõikidest merioperatsioonidest enamlaste vastu Peipsi ja Pihkva järvedel, Velikaja jõel ja Pihkvas kuni detsembri kuuni 1919 a.

Jaauanuaris 1920 a. ülendati ta leitnandiks ja juuli kuus samal aastal nimetati Peipsi laevastiku divisjoni ülemaks, kellena kuni käesoleva ajani teenib. Ülendati vanemleitnandiks veebr. 1923 a. ja kapten-majoriks — veebruari kuus 1924 a.

Peale vabadusristi annetati kapten-major Usin'ile vahvuse eest veel tasuta normaal-talu.

Vanemleitnant Johannes Loosberg.
Vabadusristi I liigi 3. järgu kavaler.

J. Loosberg sündis 16. veebruaril 1880 Viru maakonnas, Vihula vallas. Üldhariduse sai Palmse ministeeriumi koolis, kutsehariduse — Käsmu ja Baltiski merikoolides, ning sõjaväelise — Vabariigi meriväe ohvitseride rahuagsetel kursustel.

Kaugesõidu kapten J. Loosberg astus Eesti vabariigi teenistusse okt. kuus 1918 a. Tallinna sadama kapteni abina. Jaauanuaris kuus 1919 a. nimetati ta eraisikuna Meriväe sideosakonna ülemaks, kellena edukalt telefoni ühenduste loomist ja merikaablite sisseadmist üle Vabariigi vete-ala ja Soomega korraldas ning sideteenistust ja hiljem ka rannavalve teenistust meie merirannikul juhatas. Praegu teenib Merijõudude staabi side- ja ujuv. abin. osakonna ülemana.

Ülendati 1921 a. kiiduväärt teenistuse eest noorleitnandiks vanusega 2. veebruarist 1920 a., meriväe leitnandiks — 10. oktoobrist 1920 a. ja vanemleitnandiks — 19. oktoobrist 1924 a.

Peale vabadusristi on vanleitnant Loosbergil veel Vene Stanislause 3. järgu aumärk.

tarvitab, mis tema arvates huvi pakkuda võivad. Arusaadav, et niisugune valik väga erapoolik ja isegi tendentsioosne on. Saksa ajaloolasele on väärtuslik esimese järjekorra see, mis Saksa sõjaväe vahvat meelt ja üleolekut tõendada aitab. Aine jutustamine on elav ja värvirikas. Vastandina objektiivse ilmga Prantsuse ajaloolase, on kirjutaja, kes oma väiteid igalpool tõendada katsub. Kõik, mis Saksa propagandale kasulik, on hoolikalt esile tõstetud.

See teeb teose huvitavamaks, kuid selle all kannatab tõde. Mingil tingimisel pole see niisuguse ajaloolase töö, kes omale ülesandeks teinud seda mitte väita, millel tõendused puuduvad. Saksa ajaloolane

võtab osa tekkinud vaielustest; ta teeb otsuseid kindralite omavahelistes tüldes, kiites ühte ja laites teist.

Prantsuse staabi väljaannet saavad lugema ainult elukutselised ohvitserid ja ajaloolased. Sakslaste oma võib leida laiema lugejate ringi; kahtlemata oli see autorite eesmärgiks. Nende püüe oli vähem ajaloolist, kui propaganda tööd teha; nende sooviks oli, et see raamat nii Saksamaal, kui ka väljaspool võimalikult paljudesse kätte satuks. Selles ajaloo osas küllalt fakte ja dokumente, mis temale tõsise tähtsuse annavad, ning mis kasulikud uurida kõigile neile, kel tegemist sõjaga; samuti on ta küllalt huvi-

tav neile lugejatele, kes mitte elukutselised sõjaväelased pole.

See on väga targalt loodud kombinatsioon, kus poliitika, võib olla, suuremat osa mängib, kui strateegia.

* * *

Nagu Prantsusmaa ja Saksamaa, nii on ka Inglismaa ametlikku sõjaajalugu hakanud välja andma. Kuid vastandina neile riikidele, kes oma teostele on annud mitteisikliku ilme, usaldab Inglismaa selle töö üksikutele isikutele: Sir Julian Corbett kirjutab merisõja ajalugu, mis jõudsasti edenevat; brigaadi kindral Edmonds kirjeldab operatsioone mandril; viimase töö teine köide ilmus hiljuti müügile.

Inglise ametlik sõjaajalugu on laiadele hulkadele kergemini loetav, kui Prantsuse oma ja, muidugi mõista, selle tõttu vähem täpne ja algupäraste dokumentidega vähem varustatud. Teises köites on 470 lehekülge; ta käsitab ajajärku Aisne lahingu lõpust kuni esimese Ypres'i lahingu lõpuni 22. nov 1914 a. Sisuks on peaaegalt Antwerpeni piiramine, Briti sõjaväe ümberpaigutamine Aisne'lt Flandriasse, lahingud La Bassée ja Armentières'i juures ning esimene Ypres'i lahing. Viimane üksi võtab oma alla $\frac{2}{3}$ köitest. Natuke on veel pühendatud sõjakäikudele asumaades ja Briti sõjaväe arenemisele ning varustamisele selle ajajärgu jooksul. Al.

Prantsuse kindralstaabi teos ilmasõja kohta.

„Sõduris“ nr. 10 s. a. ilmus lühikene märkus Prantsuse kindralstaabi ajaloo-jaoskonna poolt kokku seatud ilmasõja ajaloo esimese raamatu kohta. See raamat väärrib aga suuremat tähelepanu ja sellepärast peatame tema juures pikemalt.

Prantsuse kindralstaabi teos ilmasõja kohta on kavatsatud 9 köiteline, mis ilmutav mitte kirjeldatavate ajajärgude järjekorras, vaid valmistaamise järjele. Nende sisu on järgmine:

I köide. Liikumissõda. Operatsioonid enne 14. novembrist 1914. — 1 osa. Sissejuhatus. Piirilahingud (operatsioonid enne 24. augusti 1914.) — 2 osa. Taandumine. Marne lahing (24. augustist kuni 13. septembrini 1914.) — 3 osa. Aisne lahing. Ruttamine mere juure (14. septembrist kuni 13. novembrini 1914.)

II köide. Rinde stabiliseerumine. Kohalikud kallaletungid (14. nov. 1914. kuni 1. maini 1915.)

III köide. Kallaletungi operatsioonid 1915 aastal. 1915-16 a. talv (1. maist 1915. kuni 20. veebr. 1916.)

IV köide. Verdun ja Somme. (21. veebr. kuni 1. nov. 1916.) — 1 osa. Liitlaste plaanid 1916 aastaks. Saksa kallaletung Verduni peale (21. veebr. kuni 1. juulini 1916.) — 2 osa. Somme lahing. Prantsuse kallaletungid Verduni juures (1. juulist kuni 1. nov. 1916.)

V köide. Aprilli pealetung 1917 a. Operatsioonid piiratud eesmärkidega (1. nov. 1916. kuni 1. novembrini 1917.) — 1 osa. Aprilli kallaletung 1917 a. (1. nov. 1916. kuni 15. maini 1917.) — 2 osa. Operatsioonid piiratud eesmärkidega (15. maist kuni 1. nov. 1917.)

VI köide. 1917 aasta talv kuni 1918 a. Saksa pealetung (1. nov. 1917. kuni 17. juulini 1918.) — 1 osa. 1918 aasta sõjakäigu ettevalmistused. Saksa Oise-Põhjamere pealetung (1. nov. 1917. kuni 30. apr. 1918.) — 2 osa. Saksa pealetung Prantsuse sõjaväe vastu (30. apr. kuni 17. juulini 1918.)

VII köide. 1918 aasta pealetung ja rännak Rheini juurde (18. juulist 1918. kuni 28. juunini 1919.) — 1 osa. Ettevalmistavad kallaletungid ja peamise pealetungi ettevalmistamine (18. juulist kuni 25. septembr. 1918.) — 2 osa. Peamine pealetung ja rännak Rheini juurde (26. sept. 1918. kuni 28. juunini 1919.)

VIII köide. Sõda Idas. — 1 osa. Enne Rumeenia osavõtmist (veebruari 1915. kuni augustini 1916.) — 2 osa. Pärast Rumeenia tegevusse astumist (septembrist 1916. kuni augustini 1919.)

IX köide. Kõrvalised rinded. — 1 osa. Egiptus, Süüria, Euroopa ja Aasia Venemaa. Saksa tegevus Põhja-Aafrikas. — 2 osa. Asumaade sõjakäigud: Togo, Kamerun, Lääne-Aafrika ja Prantsuse ekvatoriaalne Aafrika.

Prantsuse sõjavägede tegevus Itaalias kirjeldatakse VI ja VII köites.

Eriline tabelite köide kahes osas selgitab suuremate koonduste (diviisist algades) organisatsiooni ja koosseisu muutumist sõja esimesest päevast kuni vaherahuni. See köide ilmub arvatavasti lähemal ajal. Selles köites on ka lühendatud tabel, mis oli tarvitusel sõja ajal.

Peale selle kirjeldab Prantsuse kindralstaap organisatsioonide arenemist.

Seni ilmunud esimeses raamatus tähendab väljaandja, et seda ei tule võtta täielise ilmasõja ajaloonä. Aeg ei olla veel küps, et seda kirjutada. Ametlikult olla vastaste ja liitlaste poolt seni veel vähe avaldatud. Liig palju dokumente seisab veel arhiivides, kust neid tänani korda ei ole läinud päevalgele tuua. Sellepärast on Prantsuse kindralstaap oma ülesannet teadlikult piiranud ja püüab ainult „võimalikult rutem anda avalikkusele asjaliku kirjelduse ühes selge pildiga sõja juhtimisest Prantsuse peastaabi poolt ja operatsioonide arenemise suurtes joontes.“

Teos algab operatsioonide plaanide ajaloolise käsitamisega, mis niinimetatud XVII plaani eelkäijad olid. Plaan nr. 1 tekkis alles 5 aastat pärast 1870-71 aasta sõda, kui Prantsusmaal küllalist piirikaitses veel ei olnud. Kui kindlustatud piirivöö aegamööda kõvenes, muutus ka see operatsioonide plaan. 1878 aastal kardeti mitte ainult sakslaste läbitungimist Belgiast, vaid ka Saksa-Belgia liitu. 1887 aastal omandas maksvuse plaan nr. VIII, sest nüüd oli kindluste vöö niivõrd valmis ehitatud, et arvati võimalik olevat pealetungivalt tegutseda. Pealetungimarss pidi siis 11. mobilisatsiooni päeval algama. 1892 aastal muudeti see plaan pärast Vene-Prantsuse sõjaväelise kokkuleppe allakirjutamist, samuti ka 1905 aastal, kui kaheaastane teenistus maksma pandi, kuni viimaks 1914 aasta aprillil plaan nr. XVII maksvusele pääsis. Siis järgneb mobilisatsioon, transporteerimine ja juhised kattermeele, edasi ülevaade kõigi suurriikide sõjajõududest. Plaan nr. XVII juure on käsitatud: luureteenistus mobilisatsiooni ja ülesmarsi ajal, juhised ratsaväele, õhujõududele ja sideteenistusele.

Poliitilise pinevuse perioodile järgneb tulesmärkiv kirjeldus kahes järgus 4—7. augustini ja 7—13. augustini. Esimese järgu lõpul andis Joffre juhendi nr. 1, 8. augustil, millest võib välja lugeda tema lootusi hävitavaks kallaletungiks. Teise järgu kirjeldus näitab prantslaste ja inglaste läbirääkimisi Inglise ekspeditsiooni väeosade kiiremaks ületoomiseks lahingväljadele. Kuid lord Kitchener jäi kavakindla transporteerimise juurde ja ei lasknud end kiirustada. Inglaste transporteerimine Prantsusmaale algas alles 9. augustil.

Selle teose pearaskuseks on piirilahingute ajalugu 14—23. augustini, mis ligi $\frac{2}{3}$ tema sisust oma alla võtab. Pika rinde ja plaan nr. XVII tõttu jagunes

„Sõduri“ poolehoidjatele!

Tänase „Sõduri“ nr-iga on kaasas Kaitseliidu staabi ülema ringkiri „Kõikidele Kaitseliidu malevatele ja malevkondatele.

Palume „Sõduri“ poolehoidjaid see ringkiri oma lähekonnan kaitseliitlastele või oma sõpradele edasi anda ja mõjuda, et neist saaks „Sõduri“ tellijad.

Prantsuse rinne kaheks osaks: Lotaringi ja Belgia rindeks. Sellepärast jaguneb ka piirilahingute kirjeldus kahte ossa: parema tiiva (I, II ja Elsassi armee) operatsioonid ja vasaku tiiva (III, IV ja V armee) operatsioonid. I, II ja Elsassi armee operatsioonide juures tõusevad esiplaanile Saarburgi ja Morhange lahingud.

Selle raamatu lisadeks on: ametlikkude dokumentide kõi de ja 38 kaarti. Dokumentide kõi de on 1130 lehekülge suures kaustas. Selles leiduvad kõige tähtsamad dokumendid Prantsuse ettevalmistustööde kohta sõjaks ja suur hulk kõige suurema väärtusega paberisi liikumissõja strateegiliste ja taktikaliste uurimuste jaoks.

Raamatu täielik pealkiri on järgmine: Ministère de la Guerre. Etat-Major de l'armée — service historique. Les armées françaises dans la Grande Guerre. Tome I. Premier Volume. Avec annexes (documents) et 38 carte. Paris. Imprimerie Nationale. Hind 175 franki. A. K.

„Juhendid staapide organiseerimiseks ja tegutsemiseks sõjas“ (Instruction sur l'organisation et le fonctionnement des Etats-Majors en campagne) XIV +69 lhk.

See määrustik on Prantsuse sõjaministeeriumi ametlik väljaanne 28. maist 1924 ja ilmunud Charlet-Lavauzelle & C-ie kirjastusel 1925.

Määrustik on kokku seatud komisjoni poolt, kuhu kuulusid mitmed Prantsuse kõrgema sõjakooli (kindralstaabi akadeemia) õppejõud. Komisjon on püüdnud omas töös kindla piirijoone tõmmata juhatuse prerogatiivide ja vastutuse vahel ühelt ja staabi ülesannete vahel teiselt poolt kõigis oludes. Samuti on püütud tagada võimalikult lähedat sidet vastutava ülema ja tema vahendita abiliste vahel.

Staabi organisatsiooni ja ülesannete selgitamiseks on aluseks võetud armee staap, kui suurema üksuse oma, ja peale selle lühidalt ka korpuse ja diviisi staabid. On selgitatud üksikute büroode tegevust, missuguseid üldse neli on ja millele ülesanded üldiselt järgmised:

1. büroo — organisatsioon, koosseisud ja koh-
tuasjad.
2. büroo — luure.
3. „ — operatiiv-ala.
4. „ — ühendusteel, varustus ja evaku-
eerimine.

Üldiselt on selle määrustiku sisukord kokku-
võttes järgmine: Üldmõisted, kus selgitatakse
staabi ülesannet, koosseisu ja tegevussaladuse
vajadust.

Esimese osa I peatükk käsitleb üldstaabi
tegevust; II, III ja IV peat. — vastavalt armee,
korpuse ja diviisi staape; V — staabi teenistuse
üldorganisatsiooni ja VI peat. — staabis teenivate
ohvitseride välist teenistust.

Teise osa I peatükk käsitleb operatsiooni-
desse puutuvaid dokumente; II, III, IV ja V pea-
tükkid — üksikute büroode poolt täidetavaid doku-
mente; VI — mitmesuguseid läbikäimise viisid;
VII — käskude ja kirjavahetuse redaktsiooni ja
VIII — arhiive.

Lisana on määrustikus toodud armeede grupi
ja ratsaväe korpuse staabid.

Määrustik on heaks käsiraamatuks kõigile
ohvitseridele, kes teenistuses staapides, eriti kind-
ralstaabi alal, ja annab võimaluse tutvuneda
staapide organisatsiooni ja tegevusega Prantsuse
sõjaväes.

* * *

„Suurte üksuste taktikalise kasutamise“ (Inst-
ruction provisoire sur l'emploi tactique des Grandes
Unités) lisana № 1 on ilmunud Prantsuse välja-
määrustik „Instruction provisoire sur le service en
campagne“ 10. maist 1924. (200 lhk.) järgmise
sisukorraga:

Osa I. Peatükk 1. Väeosade ja valitsuste
organisatsioon.

Peatükk 2. Armeede administratsioon.

„ 3. Territooriumi ja lahingvälja maa-ala
jaotus.

Osa II. Juhatuse õigused.

„ III. Juhtide ja väeosade üldkohused sõjas.

„ IV. Side.

„ V. Käsud, bülletäänid, aruanded.

„ VI. Operatsioonide salajasus.

„ VII. Julgeolek.

Peatükk 1. Üldmõisted.

„ 2. Luure organid.

„ 3. Vastuabinõud vaenlase lennuväele.

„ 4. Gaaside vastano kaitsse.

„ 5. Julgeolek rännakul.

„ 6. Julgeolek puhkusel.

Osa VIII. Rännak ja puhkus.

Peatükk 1. Üldmõisted.

„ 2. Rännak.

„ 3. Puhkus.

„ 4. Üldreeglid rännakutel ja puhkustel.

Osa IX. Üldreeglid väeosade transporeeri-
miseks.

Osa X. Voorid.

„ XI. Varustamine ja evakueerimine.

Peatükk 1. Üldmõisted.

„ 2. Varustamine, evakueerimine, pa-
parandused.

Peatükk 3. Haigete ja haavatute evakueerimine.

Osa XII. Shandarmiväe teenistus sõjas.

„ XIII. Rekviireerimised.

„ XIV. Tegutsemisviisid vaenlase maa-alal.

„ XV. Ajutised ühendused. H. G.

Kindralstaabi raamatukogu.

Raamatute nimestik.

Sõjaasjandust käsitlevad raamatud.

- 11.107 Боевая служба пехоты. Руководство для
командного состава Р. К. К. А. Изд.
3 с 12 схемами в приложении 183 стр.
Москва, 1925.
- 212.161 А. И. Верховский. Общая тактика. 2 изд.
с 92 схемами в тексте. 483 стр.
Москва, 1924.

- 212.160 А. И. Верховский. Исторические примеры к курсу общей тактики с 30 схемами. 90 стр. Москва, 1924.
- 211.108 Н. Триковский. Обучение пехоты. План занятий в первом году. 34 стр. Москва, 1925.
- 212.159 К. Шильдбах-Литовцев. Тактика войск специального назначения и вспомогательных частей. С 45 рисунками и 19 схемами. 107 стр. Москва, 1925.
- 212.158 Н. Варфоломеев. Техника штабной службы. Оперативн. служба войсковых штабов (в военное время). 222 стр. Москва, 1924.
- 213.220 Dépêches de Sir Douglas Haig décembre 1915 — avril 1919. Mises en Français par le Commandant breveté Gemeau. Préface de M. le Maréchal Foch. 472 lhk. Paris. Cartes Annexes. 10.
- 214.29 G. Gossart. Histoire de l'Officier Français 272 lhk. Paris.
- 207.45 R. Normand. Fortification de campagne. Deux Faits de Guerre. 36 lhk. Paris. 1924.
- 210.102 L. Thouvenin. L'Artillerie Nouvelle. Munitions-Tir-Matériels. avec 323 croquis dans le texte. 399 lhk. Paris. 1924.
- 212.163 J. Campana. Les Progrès de l'Artillerie. L'Artillerie française pendant la guerre de 1914—1918. avec 18 gravures. 170 lhk. Paris, 1923.
- 208.40 Ch. Lafon. La France Ailée en Guerre. 270 lhk. Paris.
- 213.219. M. Boucherie. Les Rapports du Haut Commandement et du Pouvoir Civil dans une Démocratie, avec 21 croquis dans le texte. 185 lhk. Paris.
- 213.218 Réquin, L.-Col. La Course de l'Amérique à la Victoire. Exposé de l'Effort militaire Américain de 1917-à 1918. 1991 lhk. Paris.
- 213.217 René Sauliol. Une autre Guerre de Nations. La Guerre de Sécession. Avec Annexes et 10 croquis. Préface de M. Jean Fabry. 512 lhk. Paris, 1923.
- 213.216 Kuntz, capit. L'Offensive militaire de l'Etoile Rouge contre la Pologne. La Bataille pour Varsovie et la Manoeuvre libératrice. 122 lhk. Paris. 1922.
- 212.162 F. Culmann, col. Stratégie. La Manoeuvre stratégique offensive dans la Guerre de mouvements. La Défense des Etats. Les Traités de Paix et la Tracé des frontières. La Couverture et les Grandes Opérations préliminaires. Elaboration des Plans d'opérations. 590 lhk. Paris, 1924.
- 213.215. Mémoires du Général Cadorna. La Guerre sur le front Italien jusqu'à l'arrêt sur la ligne de la Piave et du Grappa. (24. mai 1915—9. novembre 1917). 442 lhk. 3 k. Paris, 1924.
- 214.28 E. Picard et L. Tueteu. Correspondance inédite de Napoléon I-er Conservée aux archives de la Guerre.
Tome I — 1804—1807. 724 lhk. Paris.
Tome II — 1808—1809. 856 lhk.
Tome III — 1809—1810. 962 lhk. Paris.
- 214.33 Historique du 12-e Bataillon de Chasseurs Alpins. Depuis sa création, en 1853. jusqu'à 1920. 376 lhk. Paris, 1922.
- 214.32 Historique du 44-e Régiment d'Infanterie 79 lhk. Paris, 1921.
- 214.31 128-e Régiment d'Infanterie. Historique sommaire du Régiment de la Mobilisation au 11. novembre 1918 31 lhk. Paris.
- 214.30 Historique du 412 Régiment d'Infanterie. 314 lhk. Paris, 1923.
- 212.165 Grenier. L'Infanterie Allemande au Combat. Etude sur le Nouveau Règlement de manoeuvre de l'Infanterie allemande (A. V. I. du 26 octobre 1922). 116 lhk. Paris, 1924.
- 212.164 Palat, Général. La Philosophie de la Guerre d'après Clausewitz. 386 lhk. Paris, 1922.
- 214.35 Historique du 65-e Régiment d'Infanterie. 160 lhk. Paris.
- 214.34 Historique des Corps de Cavalerie. Commandés par le Général Conneau du 14 août 1914 au 2 mars 1917. 154 lhk. Paris, 1924.
- 203.54 L. Ginisty. Les Réquisitions civiles et militaires. Leur étendue. Leur exécution. Dispositions s'y rattachant. 118 lhk. Paris.
- 213.221 E. Gay. Paris Héroïque. La Grande Guerre. I. 326 lhk. 1923. Tome II. Années 1916—1917—1918. 344 lhk. 1923.
- 203.53 Service des subsistances militaires. Alimentation en Campagne. Volume mis à jour au 25 août 1924. 84 lhk. Paris.
- 203.52 Mouvements et transports. Organisation Générale aux Armées.
I. Service de l'arrière aux armées. Volume mis à jour à la date du 6 mars 1922. 171 lhk. Paris.
II. Transports stratégiques. Volume mis à jour à la date du 10 février 1921. 316 lhk. Paris.
- 211.109 Instruction provisoire sur le service en campagne. Annexe No. 1. à l'Instr. prov. sur l'emploi tactique des Grandes Unités. 200 lhk. Paris, 1925.
- 211.110 Instruction du 26 mai 1918 sur l'emploi de la Cavalerie dans la Bataille. Tome premier: Généralités, Modes d'action. 69 lhk. Paris, 1923.
Tome II: Combat à pied. Instruction. Annexe. 82 lhk. Paris, 1923.
- 204.41 Breveté Potez. Le moral de nos Soldats. Etude sur l'Education le Commandement et l'Organisation de l'Armée nationale. 152 lhk. Paris.
- 204.40 R. Peyronnet. Dix Leçons de Morale. A l'usage des sous-officiers Candidats aux Ecoles de Sous-officiers Elèves-officiers 194 lhk. Paris.
- 204.39 Cordonnier, Général. L'Obéissance aux Armées. 267 lhk. Paris, 1924.
- 204.38 Grange, A. capit. Causeries Morales et d'utilité générale. 148 lhk. Paris.
- 211.112 Salmon, H. capit. Etude sur la Cavalerie suivie de cas concrets. 238 lhk. Paris, 1924.
- 211.111 A. B. Service ou Servitude? (Cahiers d'un officier d'infanterie). 172 lhk. Paris.
- 204.44 Marchand, A. capit. Méthode de Préparation à l'Ecole supérieure de Guerre. 186 lhk. Paris.
- 204.42 Roland Guy. Officier d'aujourd'hui. 254 lhk. Paris.

- 204.43. Instruction du 13 janvier 1922 pour l'admission dans les écoles de sous-officiers élèves officiers. Edition mise à jour jusqu'au 18 février 1924. 141 lhk. Paris, 1924.
- 203.55. Blanchenay. Etude sur les obligations des officiers en matière d'impôts. 64 lhk. Paris.
- 102.3k Sõjaväe oskussõnastik. 45 lhk. 1922.
- 104.9 Ameerika Ühistr. sõjav. maksvad doktriinid, printsiibid ja meetodid, 34 lhk. Tallinn, 1923.
- 104.8 Kent, R. Distipliin. Käsiraamat distipliini ja sisekorra õpetamisel. 172 lhk. Tallinn, 1923.
- 105.1 Eesti vabaduse sõda 11. 1918 — 2. 1920. Tervishoidline osa. 231 lhk. Tallinn, 1921.
- F.105.1 Sõjaväe arstide teadusliste koosolekute protokolid. I. II. Tallinn, 1920.
- F.106.2 Bach, E. Topograafia kursus. Loengud. 123 lhk. (Tallinn, 1923).
- F.106.1 Reek, N. Eestimaa sõjageograafia. Loengud. 196 lhk. 1923.
(Järgneb.)

Kroonika.

— Riigivanema Riiga sõidu tähtpäev on veel lõpulikult kindlaks määramata. Arvatavasti sünnib see mai kuu esimesel poolel.

— Briti admiraliteedi nõusolekul otsustas Vab. Valitsus komandeerida Inglismaale Portsmouthi erihariduse täiendamiseks suurtüki, torpeedo, navigatsioon ja organisatsiooni aladel 3 ohvitseri: kaptenmajor V. Grenzi, n.-ltm. A. Lukase ja n.-ltm. K. Linnebergi. Varemalt on meil juba mitu ohvitseri Inglismaal oma eriharidust täiendamas käinud.

— Kaitseministeeriumi juriskonsult hr. K. Selter sõitis 25. märtsil väljamaale, et tutvuneda mitmesuguste sõjaväe elusse puutuvate küsimustega.

— Kaitseväelaste pensioniseaduse põhjal arvestatakse eesliini teenistusena ka sõjategevust juhtivatel ametkohtadel teenimis aeg. Sõjategevust juhtivad ametkohad määras Vab. Valitsus järgmiselt kindlaks: 1) sõjavägede ülemjuhataja, 2) sõjaminister, 3) sõjavägede staabi ülem, 4) sõjaministri abi, 5) diviisi ülem, 6) merijõudude juhataja, 7) sõjaväe ringkonna ülem, 8) tagavaravägede ülem, 9) peastaabi ülem, 10) kindralstaabi valitsuse ülem, 11) varustuse ülem, 12) brigaadi ülem, 13) diviisi ülem, 14) suurtükiväe valitsuse ülem, 15) operatiiv staabi ülem, 16) diviisi staabi ülem, 17) merijõudude staabi ülem, 18) rannaalve, side ja päästejamaade valitsuse ülem ja 19) merekindluste ülem.

— Eesti kaitseliidu esitusmeeskond sõidab 5. aprillil Soome, et kohapeal tutvuneda Soome kaitseliidu korraldustega ja Eesti ning Soome kaitseliitude vahel sidet luua. Esitus oleks järgmine: kaitseliidu ülem kolonel J. Roska, kaitseliidu staabi ülem kindralstaabi major J. Maide, Tallinna „Kalevi kaitsemaeva“ pealik res.-kapten L. Tõnson, Tartu linna maleva pealik res.-kpt. V. Sarsen, Tartu linna maleva pealiku abi H. Orav, kaitseliitlased Ed. Riimer ja R. Devit.

— Soome kaitseliidu alarm-signaliseerimise viisidega ja kaitsehüüde ning politsei vahekorraga tutvunemise otstarbel käisid Soomes Tallinna elektrijaama laboratooriumi juhataja hr. A. Riia ja politseiülema abi M. Tang.

— Kaitseliidul puudub oma ulualune. Esialgu kavatseti selleks osta maja, nüüd aga on Vab. Val. põhimõtteliselt otsustanud, et kaitseliit riigi toetusel ise endale maja ehitaks. Seniks aga tahetakse kaitseliidule ajutist asumiskohta muretseda.

— Kaitseministri ettepanekul otsustas Vab. Val. lubada põllutöömisteeriumile eraldada riigimaade tagavarast kaitseliidu harjutusplatsideks maatükke kuni 3 hektarini.

— Kaitseliidu ühekordse maksu lehed on juba kodanikkudele kätte saadetud. Maksu tähtaeg —

15. mai. Saadetud lehtede järele saab kaitseliit 11.866.222 marka.

— Vab. Valitsus otsustas Raadi mõisa piirkonnas asuva „Dauguli aia“ anda kaitseministeeriumi kasutada, — Tartu lennuvälja ja õpeplatsi laiendamiseks.

— Vab. Valitsus kinnitas Eesti Punase Risti põhikirja täienduse, mis lubab Eesti ja välisriikide kodanikkudele nende poolt ülesnäidatud tähtsate teenetee eest mälestusmärke annutada. Mälestusmärgid on kolme järku.

— Lätis avati ausammas 5. Võnnu rügemendi langenuatele. See polk formeeriti Eestis. Avamisel tuletas sõjaminister Bangerski meele Eesti abi. Kõnles ka meie kaitseväge esitaja Lätis kapten Lilienthal.

— Välisminister hr. K. R. Pusta käis 23. märtsil Prantsuse presidendi Doumerque ja peaministri Herriot jutul. 26. märtsil oli hr. K. R. Pustal Berliinis kokkusaamine Saksa välisministri Stresemann'iga.

— 27. märtsil andis uus Saksa saadik hr. Wolfgang Frank oma volitused Riigivanemale ära.

— Vabadussõjast osavõtnud sõjaväelaste autasu seaduse muutmise ja täiendamise seaduse läbivaatamiseks on Riigikogu moodustanud alamkomisjoni.

— Viimaste vabadussõjast saajate rahaliseks autasuks on riigikantseleile nõutud täiendavat eelkrediiti 5.450.000 mk. Rahaliste autasude summad kõiguvad 175.000 margast 10.000 margani.

— Riigikogu üüriseaduse komisjon on 3. lugemisel üüriseaduse muutmise eelnõu vastu võtnud. Põhiüür tõstetakse esialgu 100 ja 130 kordseks. Üüriseadus kaotaks oma maksvuse lõpulikult ühe aasta pärast, selle seaduse maksmahakkamise päevast arvates.

— Haridusministeeriumis on väljatöötatud maamõõdu seaduse eelnõu, mis lähemal ajal esitatakse valitsusele. Uus seadus liigitab maamõõtjaid kolme liiki. Kõik maamõõtjad kuuluksid registreerimisele.

— Vab. Val. on esitanud Riigikogule riigisummadest omavalitsustele avansi andmise seaduseelnõu.

— Tervishoiu peavalitsus on maksa pannud uue apteekide rohu-hinnakirja, milles ära märgitud üle 700 arstimisvahendi.

— Vab. Valitsus on Haridusministeeriumi ettepanekul üldkasulike asutuste toetamiskapitalist määratud mitmele asutusele kultuuriliseks otstarbeks 805.000 marka.

— 26. märtsil mälestas Tallinn hulga aastate tagant jälle esimest korda päeva, kus Vene tsaari Ivan Hirmsa palgalised väed olid sunnitud 1571 aastal Tallinna alt taganema selle järele, kui nad linna ligemale 7 kuud olid ilma tagajärjeta piiranud.

— Riigi 1925 aasta eelarve on ühtlustamise komisjoni poolt Riigikogule esitatud 140.943.100 margalise puudujäägiga. Ette on nähtud korralikke kuluseid

6.090.197.200 mk., erakorralisi kulusid 1.517.776.000 mk kokku kulusid — 7.607.973.200 mk.; korralikke tuluid — 7.268.072.000, erakorralisi tuluid — 198.958.100 mk., kokku — 7.607.973.200 mk. Riigikogu viis eelarve tasakaalu.

— Kolmas üleriikline Eesti skoutide kongress peetakse Tartus 5. ja 6. apr. H. Treffneri gümnaasiumi ruumes.

— Eesti paberivabrikute üldine toodang on ennesõjaaegsest tõusnud suuremaks. Toodangu väärtust hinnatakse 900 miljoni marga peale.

— Veebruarikuu väliskaubanduse bilanss on aktiivne 76.465.230 marka.

— Riikliku ehituslaenu algusest hakates on laenu antud eraisikutele 31.236.710 mk., millele juure antud veel ka kogukondlikku laenu. Selle rahaga on lõpulikult valmis tehtud 82 korterit, valmis teemata on veel kavatsatud 30 korterit.

— Rahaministeerium on riigiteenijate seaduse alusel Vab. Valitsusele esitanud koosseisude jaotamise ettepaneku, mis ka Valitsuse heakskiitmist leidnud. Riigiametnikkudeks on arvatud riigiteenijad, kes riigivõimu teostavad ja nende lähemad kaastöölised. Uue jaotuse järele on meil riigiametnikke 6414, vabateenijaid — 9150. Siia hulka ei kuulu kaitseministeeriumi ja piirivalve ülemääralsed teenijad ja abiettevõtted. Need hulka arvates, tõuseb riigiteenijate arv 21.369 peale.

— Kohtuminister on esinenud Vab. Valitsusele seaduseelnõuga rahukohtunikude kohtualluvust tõsta 50.000 marga pealt 100.000 marga peale.

— Esikomisjon on heakskiitnud uute raudteede ehitamise kava. Esimeses järjekorras tuleks ehitusele: laiarööpeline Tartu-Petseri, haruteega Räpina-Võõbsu ja kitsarööpeline Pärnu-Sindi-Tori-Vändra-Türi, haruteega Vändra-Lelle.

— Tallinnas peeti 5. üleriiklist kalameeste kongressi. Käsitati kalameeste elusse puutuvaid päevaküsimusi.

— Erikomisjon on riigi majandusnõukogule äranõud kava Narva jõe süvendustööde, kindlustamise ja sadamate ning muulide ehitamise kohta, mis nõuaks kulusid üle 27 miljoni marga.

— 27. märtsil laskis piirivalvur Komarovka raioonis maha kommunisti, kes valgesse mantlisse riietatuna üle piiri Venemaale katsus põgeneda ja piirivalvuri peale tule avas. O. K.

Kindral-major A. Larka väljamaalt tervise paranduselt tagasi jõudnud.

Kindral-major Larka, kes läinud aasta veebruari kuul väljamaale mägestiku pehmesse kliimasse, nimelt Itaalia piiri äärde Selveitsi, tervist parandama sõitis, on sealt nüüd 28. märtsil s. a. kodumaale jälle tagasi jõudnud. Tiisikus oli see haigus, mida kindral Larka parandamas käis. Haigus oli tema üle võimust võtnud alalise kurnava töö läbi, millega ta kooritud oli meie vabariigi loomise mõtte tekkimise algpäevilt ja riigikaitse organiseerimise ajajärgust peale, kuni tema väljamaale sõitmiseni. Et need ajajärgud rasked olid, mil töötada tuli nii ööd kui päevad vahetpidamata ja puhkusega, siis pole ka ime, et kindral Larka tervis vastu ei suutnud pidada.

Nüüd on kindral Larka küll tublisti kosunud, kuid tervisline seisukord nõudvat siiski, et ta veel mõni aeg haigemaja reshiimile alistuks. Oma väljamaal viibimisest ja sealt saadud muljetest loodab kindral, kui tervis vähegi lubab, lähemal ajal „Sõduris“ pikemalt kirjutada. J. A—n

Küsimused ja kostused.

Küsimus nr. 16. Kas on üleajateenijal, kes kaks aastat vahetpidamata teeninud, 2—3 kuud reservis olnud ja uuesti jälle üleaja teenistusse astunud, õigus saada ühekordset ergutusraha, arvesse võttes eelmist kahte aastat?

Vastus. Ei ole.

Küsimus nr. 17. Kas allohvitseride õpepataljoni end. kasvandikud võivad peale kooli lõppu, kui nemad juba väeosadesse tagasi on komandeeritud, seal veel oransh-paela pagunite ümber kanda, või on see õigus õpepataljoni kasvandikkudel ainult siis, kui nemad tegelikult õpepataljonis teenivad?

Vastus. Sõjainistri ksk. nr. 231 — 1924 a. p. I põhjal võib neid kanda ka väeosades.

Küsimus nr. 18. Kui üleajateenija Sõjainistri ksk. nr. 88 — 26. II. 24. pnt. 8 põhjal enne õhtust loendust välja läheb, kas peab tema siis õhtuse loenduse ajaks tingimata väeosasse tagasi ilmuma ja kui peab, missugune korraldus on siis maksev, kui üleajateenija soovib õhtusest loendusest ära jääda?

Vastus. Tähendatud käsukirja põhjal võib üleajateenija teenistusest vabal ajal lahkuda vahetpidamata 12 tunniks nii enne, kui ka pärast õhtust loendust ja loendusele ilmumine ei ole seega sunduslik, kui väeosa ülema poolt selleks mitte pole erikorraldusi tehtud.

Küsimus nr. 19. Kas peab üleajateenija, kes erakorteris elab ja arsti poolt vabastatud on, haiguse ajal kasarmu ruumides asuma, või võib ta sel ajal omas korteris viibida?

Vastus. See ripub ära kohapealsetest oludest ja väeosa ülema ning arsti korraldustest.

Küsimus nr. 20. Kui üleajateenija on arsti poolt teenistuse kohustest haiguse puhul vabastatud, kas võib tema ülemus samal päeval teda distsiplinaarselt karistada, ühes karistuse täide viimisega samal ajal?

Vastus. See ripub ära olukorrast ja ülemuse äranägemisest. Kui näiteks, sõjaväelane, kes hamba-vaalu arstimiseks teenistuskohustest vabastatud sai, kõrtsi läks, enese purju jõi ja avalikus kohas skandaali tegi — siis on ülemusel täieline õigus teda otsekohe arreteerida ja määratud karistust jalamaid ärakandma panna.

Küsimus nr. 21. Kui üleajateenija elab erakorteris, kas on tema ülemusel luba määrata temale kasarmu aresti, või võib määrata ainult koduse aresti, ja kui on lubatud kasarmu aresti, siis missugune korraldus on nende kohta, kes väljaspool väeosa toidu peal on?

Vastus. Kodust aresti üleajateenijatele üldse ette nähtud ei olegi. Toitlusküsimuse lahendab arreteeritu ülemus.

KAITSELIITLANE

SISU: Ivi: Kaitseliitlased vaimlises ja kehalises kasvatustöös. — E. M-pa.: Eesti Kaitse Liidu sünnipäevilt. — A. R.: Naiste osa Kaitseliidu töös. — N.: Sõjateaduslikkude asutuste konverents

Moskvas. — M.: K. L. Tallinna maleva Nõmme malevkond. — —hr—: Spordiselts „Kalevi“ kaitsemaleva. — Lätlaste Kaitseliidust. — E. M-s.: Toetus Kaitsele malevale. — Kiinoetendused Tartu malevale

Kaitseliitlased vaimlises ja kehalises kasvatustöös.

Mõned sissejuhatavad märked.

„Maitskem rahu, kuid kasvatagem oma sõjalist jõudu“. Nii ütles rahulepingu puhul meie kadunud riigimees Jaan Poska. Kui prohvetlikult ja tabavalt kõlab see tunnuslause tänapäeval!

Kaitseaparaadilt nõutakse praegusel ajal võrratut vastutust ning teovõimet. Riigi ja ta kodanikkude alalise valve ning täieliku julgeoleku kindlustab vaid hästi kasvatatud sõjaline jõud. Ainult usaldusväärseisse ja tahtejõulisesse kättesse võib jätta riik oma iseseisvuse ning autoriteedi.

Selleks tuleb täie teadlikkusega ja süstemaatiliselt riiklist kaitsematerjaali — sõjaväge — viljelda, kasvatada ning arendada. Suurtes jõuküllastes riikides on rahva omakaitse organiseerimine omanud kõrge mõtte ning laialdase teostamise. Seda enam kohustatud on väikeriik moodustama valveorgaani vabatahtlikke. Kogu rahvast peab relvastama. Seda nõuab iseriikluse ning vabarahvuse mõte.

Seltskonna omakaitse organiseerimine on annud meie iseseisvuse algupäivil väärilisi tagajärgi. Kaitseliit on üks neid valvevõime, kelle olemasolu arvel rajatud esimesed vabariigi alustalad. Et sellane tunnustatud kaitseorganisatsioon peab alalhoiduma, tõendas ka verimärkidega 1. detsember.

On sõjalise jõu viljakas produtseerimise aeg. Küllaldase vaimustuse ning teotahtega on lühikese ajaga loodud ülemaa tihe omakaitse võrk. Sama tähe all eelistame ka edaspidist ridade järjekindlat tihenemist.

Sellane hoogne organiseerumine on täiesti arusaadav. Kaitseliidul on riikluse töös vastutav ning mõõduandev koht. Kuid riikluse töö nõuab tõsist kasvatatud ja põhjalikult dresseritud jõudu. Seda enam peab ta olema võimas, et ta ülesandesse kuulub riigivalve korraldamisega ka riigiaate süvendamine ja propageerimine. Kaitseliitlaste õlul lasub seega ka riigi ja ta kodanikkude moraalne valve ning vastutus. Rahva omakaitse asutus peab

lähendama riigi säilivuse mõtet rahvamassidele ning selle tegema vastastikku sedavõrd selgeks, et iga kodanik häameelega astuks kaitse-teenistusse, seda vääriliselt ja kõrgelt hinnates. Ses töös tuleb aga kaitseliitlastel olla kõigile valmis. Kaitseliitlane olgu enesetundelik ning teadlik. Vaimustus kui ka isamaaluse tunne võivad sündida neil juhtumusil küll instinktiivselt, kuid mõlemaid peab kasvatama ja tihendama — muidu hävinevad nad kergesti. Kaitseliidu teenistust juhtigu kindluse ning püsivuse põhimõte. Seks vaja kogu kaitsematerjaali voolida ning karastada, et ta saaks asjakohaselt kaine, teadlik ja plastiline. Hiigla jõusaavutus on eestkätt ainult dresseringu vili.

Sõja-tehniline ettevalmistus leiab põhjalikuma teostamise alalises sõjaväes. Samuti esiplaanil seisab relvateenistus Kaitseliidus. Kuid siin on tarvilik ka üldkultuuriline kasvatus ning areng. Kaitseliidul ei tule igas paigas ega igal ajal harrastada ainult relvakultuuri. Omakaitse organisatsioonina peab ta tungima rahva hinge ning südamesse. Sääli vaja aga moraalset jõudu ja elavat sõna. Sellele tegevusvahendile määrabki kaitseliit peasjalikult oma olemise rahuajal. Sõdur — relvaga, kaitseliitlane — sõnaga, nii kujutleme omi valvureid kohustetäitmisel. Aga tihti kaitseliitlastki — relvatulega.

Kaitseliitlane peab olema vaimliselt, kui ka kehaliselt jõuküllane. Ta peab oskama ja suutma süvendada riigiaadet. Kaitseliitlane olgu teadlik ning tugev ja seda niihästi enese kui riigi hääks.

Käesolevate ridade ülesanne on tõmmata lühikesi piirjooni ning püstida tähiseid kaitseliitlaste vaimlise ja kehalise kasvatustöö võimalustes. Siinset arutlust ja väitlust ei saa aga arvestada, kui põhjalikku sel alal. Need on vaated ja otsused linnulennult.

Kaitseliidu juhid.

Kaitseliidu ülem kolonel J. Roska.

Johannes Roska sündis 29. nov. (12. det.) 1890 a. Viru maakonnas, Joala vallas. Lõpetanud Narva Realgümnaasiumi kuldaurahaga. Sõjaväelise hariduse omandanud Vladimiri sõjakoolis. Sõjaväeteenistusse astus 31. aug. 1911 aast., kus hiljem alamleitnandina määrati Liibavi kindluse suurtükiväkke. Veneväes sõjategevusest Saksamaa ja Austria vastu osavõtnud 48. välja raske suurtükiväe divisjoni 3. patarei ülemana ning 72. üksiku välja raskesuurt. div. majanduse ülema kohustetäitjana. 1917 aast. ülenatud kapteniks. Sõjas mürgiste gaasidega lämmatada ja raske pommiga lahingus Desjatina küla all põrutada saanud.

Eesti väkke astus 1918 aastal, olles I. Eesti suurtükiväe brigaadi 5. patarei ülem. Hiljem Tartus suurtükipolgu 3-dat divisjoni moodustamas. 1919 a. nimetati kapten Roska 2. suurtüki rügemendi ülemaks ja samal aastal Merekindluse ülemaks. 1920 a. ülendati kiiduväärt teenistuse eest kolonel-leitnandiks ja ühes sellega nimetati soomusrongide suurtükiväe divisjoni ülemaks.

Vabadussõjast osavõtnud kõikidest lahingutest, mida kaasateinud 3-as rügement.

1921 a. veebruaris määratud soomusrongide div. ümbernimetamisega „Soomusrongide brigaadiks“ — brigaadi suurtükiväe inspektoriks ja hiljem brigaadi ülema kt. 1923 aast. ülendatud koloneliks.

Vabadusristi nõukogu esimees. Vabariigi valitsuse otsusega 9. veebr. 1925 a. nimetati J. Roska Kaitseliidu ülemaks.

J. Roska sõjalisi teeneid on vääriliselt hinnatud. Nii omab ta I. liigi 2. järgu ja II liigi 3. järgu vabadusristid ning Eesti Vabadussõja mälestusmärgi. Samuti on talle annetatud autasuna normaal talu ja 150.000 mk.

Ühes nendega on J. Roska veel Läti Karutapjate ordu III järgu märgi, Läti Vabadussõja mälestusmärgi ja Anna, Stanislause ning Vladimiri paljude autätete omanik. Päästmise eest on talle annetatud hõbeauraha.

Kaitseliidu staabiülema k. t. major J. Maide.

Jaan Maide sündis 30. mail 1896 aast. Pärit Pärnu maakonnast, Vana-Kariste vallast. Üldise hariduse saanud Pärnu linnakoolis ja Riia politehnikumi kursustel, sõjaväelise — 4. Kiievi lipnikkude koolis, Vabariigi ohvitseride kursustel ja kindralstaabi kursustel.

1915 a. augustis kutsuti J. Maide sõjaväe teenistusse. 1916 aast. märtsis määrati tema 4. Kiievi lipnikkude kooli, mille juulikuul lõpetas. Pärast koolilõpetamist määrati teenistusse 168. tagavara rügemendi. 1917 a. veebruaris viidi üle Läti kütirügemendi, kus kuni sakslaste tulekuni 1918 a. veebr. teenis.

Vabadussõjast võttis osa 1918 a. novembrist kuni sõja lõpuni 6. rügemendi 1. kompani ülemana. 1920 a. veebruaris ülendatud kiiduväärt teenistuse eest alamkapteniks. 1921 aast. 12. sept. astus kindralstaabi kursustele, mille 1923 a. mais lõpetas. 1923 a. ülendatud kapteniks.

1924 a. 15. märtsist pääle teenib Ranna-, õhu- ja sisekaitse staabis operatiiv adjutantina. 1924 a. nov. ülendatud majoriks. 1. veebr. 1925 a. nimetatud Kindralstaabi I osakonna ülema kohustetäitjaks ning 24. veebr. üleviidud kindralst. ohvitseride kutseliiki.

E. V. Kaitseliidu ülema käsukirjaga nr. 1. 16. veebr. 1925 aast. määratud Kaitseliidu staabiülema kohustetäitjaks.

J. Maidel on II liigi 3. järgu vabadusrist, Läti Karutapjate ordu III järgu märk ning Läti Vabadussõja mälestusmärk.

Kaitseliit on seltskonnast vabatahtlikult võrsunud taim. Ta on varem omanud hästi väetatud kasvumaa, et nüüd sirguda ja tugev- neda hoogsalt ning spontaanselt. Nii siis paljud organisatsioonid on võtnud kõrgema ülesandena rahva relvalise, kui ka moraalse kaitsekorraldamise. Tegelikult näitena võiks nimetada üldseltskondlisi ja kultuurilisi orga- nisatsioone, kes kaitseteenistusse rakendudes, moodustunud malevaks ehk organiseerinud oma juure Kaitseliidu maleva. Siin kohe spor- diselts „Kalev“, kelle tegevliikmed astunud Kaitseliitu, moodustades oma eksterritoriaalse — Kalevi kaitsemaleva. Paljud endise Kaitse Liidu nõndanimetatud Küti salgad, millised vahepeäl tegutsesid eripõhikirja alusel iseseis- vatena organisatsioonidena, on peale 1. det- sembri korraldunud Kaitseliidu malevaiks. Viljandis tegutses seniajani täiesti elujõuline Küti Salk, intensiivselt korraldades jahte, pidades laskevõistlusi — ning andis vahepeäl isegi oma ajakirja „Eesti Kütt“ välja. Juh- tivatena jõududena toimusid paljud kõrgemad sõjaväelased ning muu kõrgem intelligents. Nüüd, peale kommunistide ebaõnnestunud mäs- sukatsset, moodustasid nad endist Kaitseliidu Viljandi maleva.

Seega on Kaitseliit luu ja liha Eesti orga- niseerunud seltskonnast. Vabatahtliku selts- kondlise organisatsioonina tulebki võtta Kaitse- liitu, sest talle on jäänud alles mitmesugused isetegevuse võimalused. Need on aga peaaegu samad, mis teisteski seltsides ning ühinguis, ainult tuntavalt laialdasemad.

Relvastatuna ei tohi teha Kaitseliitu kunagi alaliseks politseiõuks, väljaarvatud muidugi sõja ja mässujuhtumised. Kaitseliitlased jää- vad vabadena organiseeritud kodanikkudena. Muude organisatsioonide liigestest erinevad nad otsekoheste kohustustega riigi ja rahva vastu.

Nagu Kaitseliidu põhikirjast näha, peavad kaitseliitlased „abiks olema seaduslikkudele võimudele Eestis maksva põhiseadusliku korra, riikliste ja teiste üldtarvilikkude asutuste ja ehituste kaitsemisel ja kodanikkude julgeoleku kindlustamisel“. Need oleks otsekoheised ja õigustatud relvakohustused. Kuid edasi kin- nitab põhikiri, et kaitseliitlased peavad — abi- andma ühiskondliste õnnetuste puhul, süven- dama kodanikkudes isamaalist ja rahvuslist tunnet ning kaasa aitama rahva kehaliseks kas- vatuseks. Oma sihtide taotlemiseks on kaitse- liitlastel õigus ellu kutsuda igasuguseid vaim- lise kui ka kehalise kasvatusse ringe, õpin- guid, korraldada kõnekoosolekuid, kursusi, referaate, avada raamatukogusid, toimepanna sportlisi harjutusi, võistlusi, manöövreid. jne.

Viimased tegevusalad näitavadki kaitseliit- laste vaimlise ning kehalise kasvatusse ja

arengu äärejooni. Üldkultuurilise kasvatusse printsiibist pidas kinni ka Eesti Kaitse Liit (asut. 1918 ja 1919 aast.), kuid lõppeks kuju- nes tema ainukeseks ülesandeks politsei- line ning sõjaväeline tegevus. Vaimlist ja keha- list arenemist juhtivad tegevusharud jäid mõnel pool orgaaniliselt Kaitse Liidust eemale ning jätkasid tegevust iseseisvatena eripõhi- kirjaga. Nii juba ülalnimetatud Kaitse Liidu Küti Salgad. Ent samal ajal organiseeriti Kaitse Liidu üldnimetusega ühinguid, millis- tel polnud Kaitse Liiduga tegelikult mingit sidu. Need olid tavalised Rahvahariduse selts- sid, vaimlise ning kehalise kasvatusse ülesan- nete alusel. Kaitse Liidu nimetusega oli neil tegevusvõimalus kindlam.

Sarnane ebaloomulikkus löi Kaitse Liidu mõttele väärvalguse. Ta oli jäämas osale seltskonnale võõraks.

Nüüdise reorganiseerimisega on võimalus viia Kaitseliitu (nimetus juba muudetud) uuesti rahva sekka, kui üldkultuurilist ja seltskondlist organisatsiooni. Kõik eritegevusharud jäävad töötama tihedas lahuta- matus ühenduses Kaitseliidu malevatega. Endised Küti Salgad algavad tegevust Kaitseliidu malevate alaosakondadena, orgaa- niliselt ja faktiliselt seotud maleva põhimõtete- ga.

Seega kujunevad Kaitseliidu malevad üld- kultuuriliseks organisatsiooniks, kus koos relv- teenistusega leiab teostamist igakülgne kasva- tustöö ning valgustustoime.

Alles nüüd võib kõnelda järjekindlast vaimlisest ja füüsilisest kasvatustööst Kaitse- liidu malevais.

*

Kaitseliitlased asuvad enesearendamise sei- sukohal, kasvatades end vaimliselt kui ka füü- siliselt tugevaiks ning teovõimsaiks. Praegune vaimline silmapilk tegelikkude nõudmistega tingib vastavad õpemetoodid ning määrab ära valgustustoime suuna.

Tööpõld on avar. Seni valitses ja valit- seb praegugi seltskondlises liikumises arvamine, et nüüdne tehniline ajajärk nõuab võrratut füüsilist jõudu. Ajavaim on jõhkruстанud kõik vaimlised üritused. Elu mehaniseerimisega jääb esiplaanile vaid musklikultus jne. Kuid sellase seisukoha taotlemisega kasvaks tule- viku inimene füüsiliseks masinaks, tummaks mehaaniliseks osaks, mille ülesanne saavutada masinlikku energiat. Sellega hävinevad kõik inimlikud ideaalid (nad on siiski olamas) — ning inimene, selle tähenduse laiemas ula- tuses, ongi kadunud. Vaja ainult lugeda, või vaadata teatris Capeki — „Rossomi Univer- sal Robotid“ — ning vahekord peaks olema selge. Keegi Inglise pedagog ütleb väga

tabavalt nüüdisaja kehalise kasvatuses kohta: „Oleme liig ühekülselt laskunud poisikese tasapinnale“. See tähendab — sportimine on kujunenud poisiklikult liialdatuks, ühekülseks — sport spordi pärast.

Aga üks sarnanegi teguviis kehalises kasvatuses hävita tuleviku inimese — ma ütlen — suretab inimese välja juba kehaliselt. Rekord-sport on kahjulik ja seda tõendavad tegelikud faktid spordiväljult.

Kehalised kasvatusel on võrratu tähtsus, kuid seda peab toimetama füüsilise arendamise enese — oma elujõu ja tervise karastamise sihis. Kehaline materjalism ning musklikultuse ühekülgne harrastamine on täiesti õnes ettevõtte. Tolstoi sõnab: — Vaid terve hing hoiab keha tervena — kõlbline elu sisaldab kõik tervislikud tingimused“. Sellest seisukohast tuleb kasvatuses rõhutada proportsionaalsust. Kaitseliitlane kasvagu kehaliselt, kui ka vaimliselt täitsa ühevõrra, jagagu oma siseminetahe mõlemi poole vahel vennalikult. Vastastiku tasakaalulise kasvatusetööga kasvab ka inimese kolmas pääomadus — iseloom, mille puudus annab end tänapäev kohutavalt tunda. Juba iseloomu arendamise sihiga tuleb vaimlise ja kehalise kasvatusetöö vahel tarvitada mõõdukaid teed. Alles siis võib kaitseliitlane püsida teadlikuna ning kindlana riigi ja seltskonna valvel. Tema tegevusala nõuab tasakaalulikkust ning kindlaks kujunenud jõudu. Töömehel peab olema oma vaatevinkel ja seisukoht. Need saavutab ta aga proportsionaalse kasvatuses teel.

Et olla kehaliselt tugev ning võimas ja osata kasutada füüsilise jõu saavutusi, peab arendama ning kasvutama mõistust. Instinktiivne juhtimine (omane meie enamjagu sportlastele) nõuab omakorda dresseerimist. Füüsiline jõud peab igal juhul alistuma vaimlises, kui tahab olla inimene (jõuomanik) ise oma peremees. Vaimlise — mõistusliku — võime puudusel jääb kehaline jõud teiste juhtida, ehk omab väär-suuna, ning sest pole jõuomanikul mingit tulu. Veel püsime ajajärgul, kus valitsevad mõistus ja vaim.

Esijoonel teadmised teadmiste pärast. Kaitseliitlane peab omama teadliku ja arenenud intellekti, suure vaimlise bagaashi, kõrge eetilise tasapinna ning esteetilise kultuuri. Need on üldiselt nimetatud algnõuded, milliste saavutamiseks meie aja inimene väärib olemise õiguse. Valveaparaadi liige, kelle ülesanne veel süvendada ja tõsta riigiaadet, peab olema eeloleetute eeskujulik omanik. Nende saavutamiseks tuleb süstemaatiliselt tutvuneda kõikide üldkultuuriliste probleemidega ja elu nähtustega. Organisatsioonis on seks ettenähtud kõikisugused kursused, õpingud (õpe-

ringid) loengud ning raamatukogud lugemislauadega. Peab teenistusse rakendama kõik vahendid, mis lähendavad teaduslisi, kunstilisi j. m. küsimusi kaitseliitlaste valgustustoimeks. Omades peene kunstitajumise meele, süvendab see omalt poolt vaimlise ning samuti ka kehalise kasvatusetöö muid saavutusi. Ta loob ja kasvatab entusiasmi. Nimetan siinkohal muusika ja näitekunsti harrastust. Et aga Kaitseliidu töö seisab riikluse ülesandel, peab nimetatud kasvatusetööd tegema isamaaliselt ning rahvusliselt valgustatud seisukohalt. Teadused ja kunst on iseloomult neutraalsed, kuid valgustustoime nende alalt võib omada rahvusliku värvi.

Eetilise tunde eriliseks tõstmiseks mõjub kaasa karskuspropaganda, mis sisaldab eneses kõiki elujõulisi kõlbluskasvatuses vahendeid. Ainult vaja karskustoimet korraldada soliid-selt, et ta omaks kui kasvatusala laialdaselt tunnustatud autoriteedi. Seni on karskusasja ainult parodeeritud.

Füüsiline kasvatusala kujuneb Kaitseliidus tuntavalt laialdasemaks vaimlise omast, sest malevate otsekooste ülesannete täitmisel osutub kehalise arengu ülekaal. Selleks siis ka ettenähtud küttemise, võimlemise, vehklemise, aerutamise, õhusõidu ja muud erialad.

Mõõdukal kehalisel kasvatusel on peale lihaste arendamise iseenesest suur moraalpädagoogiline tähtsus. Ta kasvatab ning süvendab tahtejõudu, mehisust ning loob aluse vaimukultuuri tõusuks. Ning seepärast peab veel siingi rõhutama proportsionaalsust vaimlises ja kehalises kasvatuses. Iga väiksemgi liialdus füüsilise arendamise arvel, väärab kehalise kasvatuses kõrge mõtte. Samuti on kehapedagoogikal kaitseliitlaste keskel siis otstarb, kui ta on juhitud kõrgest tagamõttest vaimliste väärtuste täiendamise ja ergutamise sihis. Selleks aga ongi kehaline arendamistöö Kaitseliidus.

Kaitseliitlased peavad karastuma ning omama tugeva teotahte ja helevneva elurõõmu. Neilt nõutakse kindlat eetilist distsipliini ja seda täiendab vaimlise kasvatusetöö kõrval mõõdukas ning kultuuriline kehapedagoogika. Vaja ainult näidata küttemise, kui suurema naudingu peale vabaõhu spordina. Edasi rütmiline võimlemine, aerutamine, jalgratta sõit, ujumine j. t. Nad on otse tarvilikud tavalise vaimutöö juures, rääkimata nende võrratust tähtsusest kaitseliitlaste keskel. Sel-lane sport loob elurõõmu, vaimustust, karastab tahtejõudu ning isegi — kaineatab vaimlist tegevust. Ja seda vajabki meie valvur — kaitseliitlane.

Kuidas toimetada niihästi vaimlist, kui ka kehalist kasvatusetööd malevate juures, sellest „Kaitseliitlase“ veergudel lähemal võimalusil. Ivi.

Eesti Kaitse Liidu sünnipäevilt.

Et praegu Eesti kaitseliidu ümberloomine käsil ja ta 1. detsembril ettetulnud sündmuste järele uut aktiivset tegevust avaldab, oleks sünnis aeg austatud „Sõduri“ lugejaid Eesti kaitseliidu asutamise silmapilguga, ja eriti tema peastaabiga, kes Eesti Vabariigi loomise juures 1918. ja 1919 a. tegev oli, tutvustada.

Eesti kaitseliidu isaks on kahtlemata admiral J. Pitka. Saksa okupatsiooni ajal sai tema algatusel Saksa võimukandjatelt „Omakaitse“ asutamise luba välja nõutud ja selle organiseerimisele asutud, millest pärastine Eesti kaitseliit välja kujunes. Esimene „Omakaitse“ koosolek peeti Estonia kontserisaalis. Koosolek hoiti sakslaste kõva järelvalve all. Et sel ajal Eesti tegelaste peale sakslaste poolt võõriti ja umbusaldusega vaadati, tehti omavahelistel läbirääkimistel otsuseks „Omakaitse“ esimeheks valida Saksa orientatsiooniga mees. Kõige sündsam oli selleks keegi h-ra Wilde. Abiesimeheks valiti aga h-ra Pitka. Suuri eesõigusi teiste kodanikkudega võrreldes „Omakaitse“ liikmed ei saanud, kuid ühes Saksa sõduritega patrullidesse määratuna, oli võimalus sakslaste meeleoluga kursis seista. Samuti võis teada saada, kui suure kodanikkude arvuga võiks sakslaste vastu välja astuda. Kui õieti oli see ettenähtud, selgus 1918 aasta novembri kuul, mil sakslased ülepeakaela Eesti maalt lahkusid. Üle õõ sai „Omakaitsest“ Eesti kaitseliit, kes kui üks mees välja astus ja sakslasi Eesti varanduste väljavedamises sõjariistadega takistas. 1918 a. novembri kuul algas sellega Eesti kaitseliidu aktiivne tegevus.

Eesti kaitseliidu organiseerimine 1918 a. sündis kahes keskpunktis. Ohvitserid koondusid erigruppidesse, millede juhtideks olid kindralid ja teised kõrgemad sõjaväelased. Ohvitseride organiseerimine sündis salaja. Vähe oli isikuid, kes sellest teadsid. Nagu pärast selgus, oli ohvitseride kohta täieline mobilisatsiooniplaan välja töötatud. Igal ohvitseril oli tarviduse korral oma eriülesanne teada ja täita. Kodanikkude organiseerimine aga sündis, nagu celpool tähendatud, „Omakaitse“ kaudu. Sakslaste lahku misel jäid selleks määratud ohvitserid kohe oma koh tadele ja moodustasid maakondade ning linnade kaitseliidud. Teised ohvitserid ruttasid polkude vormeerimiseks ettemääratud linnadesse. Polkude moodustamise ajal astus Eesti kaitseliit esimesena peale tungiva vaenlase vastu ning pidas linnades kui ka maal vahiteenistust.

Vabariigi Ajutise Valitsuse poolt määrati sise-mise kaitse ülemaks kindral-major Põdder, kellele Eesti kaitseliit üle kogu maa allus. Kaitseliidu tegevust juhti Tallinnas, Eesti kaitseliidu peastaabi kaudu. Eesti kaitseliidu peastaabi moodustasid: ohvitserid, seltskonnategelased, tööliste esitajad ja palgalised ametnikud. Seltskonnategelastest ja tööliste esitajatest moodustati Eesti kaitseliidu nõukogu. Nõukogu pidas omi istanguid pea igapäev, kus arutati puhtmajanduslikke kui ka vahiteenistuse küsimusi. Aruandja oli peastaabi ülem. Et Eesti kaitseliit Eesti esimese täidesaatva võimuga varustatud asutus oli, kujunes asjaajamine esialgu suureks ja mitmekesiseks. Ei olnud küsimusi, millede lahendamiseks kaitseliidu peastaabi poole ei pööratud ja mis seal ka õiglast otsustamist ei oleks leidnud. Peastaabi palgaline tööjõud koosnes peastaabi ülemast, sekretärist, asjaajajast, käskudetäitjast ohvitserist, majanduse ülemast, laekahoidjast ja kahest masinakirjutajast. Peale nende veel käskjalg. Selle vähesee koosisuga töötati ööd ja päevad. Eriti palju tuli töötada peastaabi ülemal ja sekretäril, kes olid kohustatud kindral Põdder'i juures peetavatest sõjaväe

esitajate koosolekute osa võtma. Neid peeti iga õõsi Pagari tänaval. Eesti kaitseliidu peastaap asus Brokumäel nr. 8 ja pärastpoole praeguses ohvitseride keskkasino ruumides. Peastaabi juures olid laskehoone ja käsijõuriistade ladud. Eesti kaitseliidu peastaabile allusid maakondade ja linnade kaitseliidud. Tallinna kaitseliidu ülem oli ühtlasi ka linna komandant. Tallinn oli jagatud 6 kaitseliidu jaoskonda.

Esialgu oli kaitseliitu astumine vabatahtlik, kuid hiljem tehti see sunduslikuks kõigile meeskodanikkudele, kes vanaduse tõttu sõjaväkke ei kõlbanud ehk enne sõjaväes teeninud ei olnud. Nende vastuvõtmiseks kaitseliitu moodustati peastaabi juurde komisjon. Selleks ajaks olid sõjaministerium, kui ka teised riigiasutused tegevust alanud ja Eesti kaitseliidu peastaap, kui ka tema poolt vormeeritud kaitseliidu pataljon läksid üle sõjaväe koosseisu. „Moorama mees oli oma töö teinud ja ta võis minna“. Eesti kaitseliidu peastaabi ohvitserid ja ametnikud määrati teistele kohtadele ja kirjakogu, kui ka lõpetamata asjade likvideerimine anti üle Sisemise kaitse ülema kantseleisse. Uue Eesti kaitseliidu põhikirjas on ettenähtud arhiiv. Nüüd tuleks endise kaitseliidu arhiivala võimaluse korral kokku koguda, sest seal leidub paljugi väärtuslist materjali. Seal on kirjakogud meie esimestest iseseisvuse päevadest. Sinna koondati likvideeritud maakondade kaitseliitude kirjakogud, mis kõik ajaloost huvitatuile pakuvad väärtuslikke andmeid. Seal on näituseks Tartu maakonna kaitseliidu ülema leitnant Kuperjanovi läkitused maakonna reservide ülematele. Ühest huvitavast kirjast tegin omale mälestuseks ärakirja. See on kirjutatud ühe esimese kaitseliitlase venelaste kätte langemise puut.

Tartumaakonna
Eesti Kaitse Liidu
Ü L E M.

13. det. 1918 a.

Nr. 4.

Võnnu telefoni tsentraal.
operatiiv.

Laiuse, Võnnu ja Rasina
reservi ülematele.

Ärakiiri.

Panen ette viibimata reservis, kui seda veel ei ole tehtud, jaotus rühmadeks ja jagudeks läbi viia. Kihelkonna reservid (umbes 40 meest) vastavad poole roodule, vähemad reservid — rühmadele. Iga rühma ja jao ülema peab olema äramääratud.

Esimese ohvrina on eile 12. XII. 1. Laiuse kihelkonna reservimees August Viigipuu vaenlase kätte vangil langenud. Tuletan sel puhul kõikidele kaitseliidu meestele meele õppimise tähtsust ja ülematele peale selle veel seda suurt vastutust, mis neil oma alamate eest kanda. Kõneall oleval juhtumisel oli osalt süüdi teadmatus. Ei tohi välja saata liig väikest salka — salgad peavad liikuma nii, et nendel üks või paar meest kaugemal ees ja teised taga nii kaugel, et nad tarvilisel silmapilgul abi võivad anda. Aeg nõuab meilt liiga palju, võib olla mõnikord seda, mis meile jõudumööda ei ole, kuid praegune sõda on võitlus elu ja surma peale. Meie peame äratudmisele jõudma, et teist teed ei ole. Peab võitlema. Meie oleme kõik surma mõistetud, küsimus on ainult selleks, kuidas meie surra tahame — kas ausasti ja trüit sõjameestena või abitute lammastena, keda korral maha tapetakse.

Juhin tähelepanu selle peale, et meil ei tohi häbi olla, kui meie õpime. Teen veel tänase päeva üles-

andeks §§ 52—121 „Polevoi ustav'i“ läbi lugeda, ära seedida ja kõiki, mis meie oludele kasulik võib olla, oma alamatele edasi anda. Ärgu hirmutagu meid raskus, valitsegu sõjaväeline kord; tundku viimane kui üks mees silmapilgu tõsidust ja olgu uhke selle peale, et meie oleme omal frondil esimesed, kes vaenlasele näitasime ja veel mitu korda näitame, et meie oma riiki kaitsta tahame ja suudame.

Loodan kindlaste, et ühe kaasvõitleja kaotamine meis veel argtust ei loo, vaid seda enam vaenlase vastu võitlema sunnib.

J. Kuperjanov.

Seda kirjutab mees, kelle sõnadele järgnesid teod.

Ed. M-pa,

Vana kaitseliitlane.

Naiste osa kaitseliidu töös.

Naiste ülesannete kohta kaitseliidu töös kirjutab V. Mykkänen Soome ajakirjas „Sana ja Miekka“ nr. 2 s. a. pealkirja all „Naised toetama ja tõstma“ kokkuvõetult järgmist:

Kurdetakse, et kaitseliidu organisatsioonis leidub palju ainult nimepoolest kaitseliitlasi. Sellega mõeldakse mehi, kes esimesel isamaalises vaimustuse hetkel kaitseliitu astusid, käisid sellega kaasas korra või kaks ja — väsisid. Niisugused mehed, kelle vaimustus ainult pinnaline, ei suutnud ega kannatanud alistuda tõelikkusele ning sellest järgnevatele kooramatustele. Teatud pilgul olid nad endile püha töötuse teinud, kuid see lubadus oli alusele ehitatud, mis aga nõrgana osutus, kui sõnade asemel tegu nõuti.

Kihutustööd kaitseliidu heaks on küll jätkuvalt tehtud, kuid eeskätt ainult teoreetiliselt — passiivselt, ja sedagi vaid meeste keskel. Naised — Lotad*) ja nende tegelik võime kaitseliidu suhtes on aga peaaegu täielikult unustatud. Tõsi küll, et Lotad igalpool ühel või teisel kujul kaitseliidu majanduslikeks toetamiseks on toiminud, ning sel tööol on kahtlemata suur väärtus. Lotade ning üldiselt kõikide teiste isamaaliste naiste tegevus võiks mitmevõrra suurema tähtsuse omada, kui aga selle põhjaluseks oleks järjekindel vankumata meeolu tõstmine meeste hulgas. Naise mõju mehe peale on tuntud, kui mõju avaldatakse tõsiselt ja ülesande tähtsusest arusaamise alusel. Isegi kõige nõrgema tahtejõuga mees habeneb oma laiskust, kui naine seda õigel viisil oskab arvustada.

On väärnähtus, kui naised isamaa heaks seda võimu ei kasuta, mis neile antud. Siin tuleks naistel Sparta emadest eeskuju võtta. Ei ole sugugi meeldiv ja rõõmustav sellest kõnelda, kui inestamiseväärt hoolimatud naised veel praegugi meeste suhtes on, kes energiata ja leigelt kaitseliidu tööst osa võtavad. Kuid veel kurvem on asjaolu, et leidub

isegi sellaseid naise — ema, abikaasa või õde — kes mehe jõuetusele ja kahtlemisele kaasa tunnevad, selle vastu, et viimast ergutada.

On arusaadav, et naine, kes ennast kõrvale hoiab, või mis veelgi pahem — oma mõjuvõimu vastupidiselt tarvitab, vaba ja ka edaspidi vabadust ihaldava naise kohaselt ei talita. Sarnase hoolimatuse kahjulikud ja õnnetumad tulemused võivad ajajooksul arvamata suureks kasvada, sest mees tarvitab naise osavõtmist, ning kui see puudub, võib ta oma kohuste vastu ükskõikseks jääda.

Eitavast seisukohast tuleb loobuda. Üldiselt on kurvastav, et mehed sellaseid häáli kuulda võtavad.

Autor küsib: mil jõuame niikaugale, et noorsõdureid ei saadeta enam nutuga ja ohketega; mil saadakse aru, et seesugune saatmine noorsõduri meeleolu paratamatult hapuks teeb, ning lämmatab tunde, et see isamaa heaks nii peab olema? Mil tuleb aeg, kus kaitseliidu tegevus naiste poolt teistsuguse käsituse omab, kui see praegu veel mitmel pool valitseb? Ta vastab neid küsimusi järgmiselt: vaevalt küll varem, kui naistele selle küsimuse suur tähtsus pole seigitatud sealtpoolt, kuhu see kuulub. See küsimus tuleb naiste häälekandjates üles võtta ning alles siis võib lootuda, et mõne aasta pärast saadakse Soome abikaasade ja õdedest „Sparta“ naised.

Tänutundega vaatab isamaa nende naiste peale, kes juba alguses taibanud, mida isamaa neilt ootab, ning selle järele ka toiminud. Tuleb tõenduda, et kõik isamaalised naised moodustavad üleriiklise aparaadi kaitsevalmis oleku tõstmiseks ja valvamiseks.

Artikli lõpul hoiab autor, et küsimuses oleval tegevusel pole püsi, kui seda vaid esimeses vaimustusehoos tehakse. Sellele tuleb asuda tõsiselt, asjalikult, arvustavalt ning rahulikult, sest vastasel juhul sel oldakse peagi endises lähtekohas tagasi. A. R.

Sõjateaduslike asutuste konverents Moskvas.

Nõukogude liidu revolutsioonilise sõjanõukogu otsusega kutsutakse 20. maiks s. a. Moskvasse kokku kõigi Nõukogude seltskondlike sõjateaduslike asutuste esitajate konverents. Konverentsi kavatseti juba möödunud aastal kokku kutsuda, kuid mitmesugustel põhjustel lükati see edasi.

Sellel konverentsil kavatsetakse kindlat organisatsioonilist alust luua seltskondlike sõjateaduslike tegevusele nõukogude Venes, moodustades sõjateadusliku keskseltsi ning seltsi kohalikkude osakondade ja ringide võrgu.

Sõjateaduslike seltskondlike tegevuse arendamise algatajaks oli sõjateaduslik selts — „V. N. O.“ punase sõjaakadeemia (kindralstaabi akadeemia) juures. Seltsi otsekohesel õhutusel ongi nõukogude Venes väljaarenenud õige laialdane sõjateaduslike seltskondlike organisatsioonide võrk, mis ajutiselt töötab sõjaakadeemia juures oleva sõjateadusliku seltsi üldjuhatusel.

Punaväe juhtide avalikkudel seletustel loetakse sõjateadusliku seltsi peatõldeks kodusõdade iese loomu ja kogemuste uurimine. Samuti ka üldse sõjakunsti ja sõjandusega tutvunemine K. Marxi ja V. Lenini revolutsiooniliste õpetuste — „marxismi“ ja „leninismi“ seisukohalt. Peale selle loetakse sõjateadusliku seltsi tähtsaks ülesandeks sõjanduse populariseerimist punaväe ja Vene rahvahulkades.

*) Lota Svärd'i nimeline üleriikline Soome naisühing.
T. M.

Eeloleval sõjateaduslikkude asutuste esitajate konverentsil tahetakse nähtavasti ühtlust luua ka kõigi olemasolevate sõjandust edendavate seltskondliste organisatsioonidega. Nende seas sõjateadusliku seltsi „V. N. O.“, õhulaevastiku sõprade seltsi — „O. D. V. F.“, keemilise kaitse ja tööstuse sõprade seltsi — „dobrohimi“, raadio sõprade seltsi — „O. D. R.“ ja muude tegevusega. Senini kõik need seltskondlised sõjalised organisatsioonid töötasid enamasti iseseisvalt omal erialal, mis aga olevat killustanud seltskondliste ja rahva hulkade abi organiseerimist nõukogude sõjanduse edendamiseks.

Ühenduses punaväe juhatuse kavatsustega — järjekindlalt sõjaväestada kogu nõukogude riiki ja Vene rahva hulka, tahetakse nüüd nähtavasti üldse suurema intensiivsusega arendada seltskondlistel alus-

tel töötavate sõjaliste organisatsioonide tegevust nõukogude sõjapoliitikale soovitavas sihis. Vene seltskonna otsekoheste abita oleks punaväe juhtidel tegelikult täitsa võimata omi suurejoonelisi kavatsusi sõjanduse edendamise alal ellu viia. Seepärast näemegi, missuguse suure huviga püütakse Nõukogude liidus nii riigivalitsuse, kui ka punaväe juhatuse otsekohele toetusel arendada ja süvendada igat seltskondlist algatust sõjanduse seisukorra kõrgendamiseks. Selleks kutsutakse igasuguste, ka otsekoheste surveabinõudega esile võimalikult suuremaid rahva vaimlisi ja ainelisi jõupingutusi.

Siit selgub, et ka meie oludes tuleks tõsisemat tähelepanu pühendada seltskondlise algatuse ellukutumisele meie riigikaitse igakülgeks kindlustamiseks M.

Kaitseliidu elu.

K. L. Tallinna maleva Nõmme malevkond.

Kaitseliit oli Nõmmel ka juba vabadussõja päevil organiseeritud, aga, nagu mujal nii ka siin, lõppes selle tegevus ja olemasolu iseenesest, mida nüüd tagantjärele — olles õppinud vaenlast 1. detsembri sündmuste mõjul lähemalt tundma — tõsiselt kahjatsena peame. Detsembri kuu verine päev oleks kindlasti tulemata jäänud, kui terve rahvas kaitseliidu näol sõjariistadega varustatult oma rahu eest valvel oleks seisnud. Vaevalt oleks siis vaenlane julgenud katset meie vägistamiseks teha. Ohvreid tuues oleme kasuliku õpetuse läbielanud ja sellest ei saa mitte ükski meie kasu, vaid kindlasti ka meie järeltulevad põlvad. Vaenlasele on see aga kahekordseks kaotuseks.

Nõmme kaitseliit ei tärpanud uuesti ellu mitte 1. detsembri tagajärjel, nagu mujal paljus kohtes, vaid läinud aasta aprilli kuul ja peaaegjalikult praeguse pääliliku O. Muro väsimatul tegutsemisel ja õhutamisel.

Rahvusliku hinge ja kiire levinemise omas malevkond aga ikkagi detsembri sündmuste mõjul, nii et malevkonna edurikas töö siit peale oma alguse sai. Varemalt sündis organiseerimine poolametlikult ja kitsamas ringkonnas, peeti isegi üks kord laskeharjutust, kuid mingisugust nimetamisväärtset kaitsejõudu ta enesest veel ei sisaldanud.

Seni on peetud mitmed üldõppused, perekonna õhtud ja koosolekud, korraldatud kursused ohvitseride-instruktorite juhatusel, osavõetud Nõmmel peetud vabaduspäeva paraadist, ning mitmed tulusad kavatsused ootavad järjekorras teostamist. Nii on organiseerimisel ratsa- ja jalgrattasõitjate salk, alaealiste ettevalmistamiseks skoutide maleva, asutamisel puhk-pillide orkester, teostamisel suuremate alaliste ruumide üürimine, laskeharjutused, kevade ja suve peod jne. Kohaliku seltskonna soe poolehoid ei lase enesest

Nõmme kaitseliitlased teel õppusele.

Pühapäevane laskeharjutus Nõmmel.

midagi paremat soovida ja ka alevi volikogu on 65 tuhat marka malevkonna toetamiseks oma eelarvesse üles võtnud. Kaitseleiidus on sulanud rahvuslikud vaheseinad ja jonnakad poliitilised ja muud töökspidamised.

Malevkonna pealikuks on eelnimetatud O. Muro ja tema abiks Nõmme tähtsam seltskonnategelane J. Neumann. Juhatuse liigeteks on valitud endine

alevivanem J. Lindemann, energiarikas seltskonnategelane J. Vaga ja kolmandaks L. Mühlbach. Viimane peakoosolek valis liigete hulgast vanematekogu, kes riigikogu liikme ja kaitseleiuu tegelase H. Laretei juhtimisel töötab saada kasulikuks abijõuks juhatuse tegevusele ja malevkonna heakäekäigule üldse.

M.

Spordiselts „Kalevi“ kaitsemaleva.

1. detsembri sündmused kutsusid ellu üle maa hulga eksterritoriaalseid*) seltskondlisi kaitsemalevkondi. Nii koondusid vastavate riigiasutuste alaliseks valveks Toompea, Tollivalitsuse, Sadama ja mere, postiametnikkude, arsenaali j. t. malevkonnad. Kaitseorganisatsioonide tehniliselt juhtivaks orgaaniks sai Tehnikumi üliõpilaste kaitsemalevkond.

Sama kaitse sihi taotlemise põhimõttel koondusid ka Tallinna spordiseltsi „Kalevi“ tegevsporlased n. n. kalevlaste kaitsemalevaks. Nimetatud maleva oli üks esimestest, kes näitas tugevat elujõudu ja kelle eeskujul teisteski linnades vormeeriti sportlised ning seltskondlised kaitsemalevkonnad.

S-s. „Kalevi“ juures tegutses juba varemgi laskeosakond, milline aga maksvate määruste põhjal laialdasemat tegevust ei saanud näidata. Nimelt võidi ainult märgilaskmist harjutada ja sarnasena püsis ta seltsi juures 3 aastat. Ent 1. detsember tõi laskeosakonnale täieliku aktiivse pöörde. Sise- ja sõjaministri poolt anti osakonnale luba moodustuda kaitsemalevaks ning kaitseteenistust oma peale võtta. Esialgu anti kaitseleilistele mõnikümmend püssi tarvitamiseks.

Spetsiaalülesanne, millele maleva kohe asus, on koondada noori kaitsemalevasse, neid kasvatades isamaalises vaimus sõjaliselt iseteadvaiks. Samuti anda neile põhjalikke ettevalmistusi sõjaasjanduses ning kaitseküsimuses, mille tõttu võiks isegi sõjaväe-

line teenistusaeg sõdurina tuntavalt lüheneda. Kaitsemalevlaste vaimliseks arendamiseks ning nende kultuurilise tasapinna tõstmiseks moodustatakse malevlastest omavahelised klubid ja õpingud, kus ustava pädagoogilise isiku juhatusel saaks igakülgset, tutvunetud kõiksuguste üldkultuuriliste küsimustega. Siinjuures tahetakse maleva töös leida uut distsipliini vormi, milline malevlastest endist hingeliselt välja kasvaks ning kõigile vastuvõetav oleks. Selle saavutuse eeltingimuseks tuleb vastastikusel läbikäimises olla üldsõbralik ja lahke, ent tegelikus töös nõudlik ning täpne. Nimetatud küsimuste lahendusele anti elav käik juba kohe peale maleva moodustamist.

Praegu on käsil sisemise korralduse- ja ettevalmistustööd. Selleks on esimeses jões korraldatud jaopealikute kursused, mis kestaks kolm kuud. Esimese lennuga astuks maleva tegevusse hulk tüsedalt ettevalmistatud kaitsetegelasi, kel erilisel vastutav ülesanne oleks vähemal tavanavõitlustel. Kursustel võetakse tuntud sõjakooli õpejõudude juhatusel allohvitseride lühendatud kursuse ulatuses läbi kõik teoreetilised ning praktilised õpeained. Kõigile malevlastele määratud üldloenguil käsitatakse üldsõjandusliku küsimusi kuni taktiliste probleemide lahenduseni.

Ühel ajal nendega on praegu käimas rivi- ja lahingudrill ning laskeharjutused Tondil igal pühapäeval.

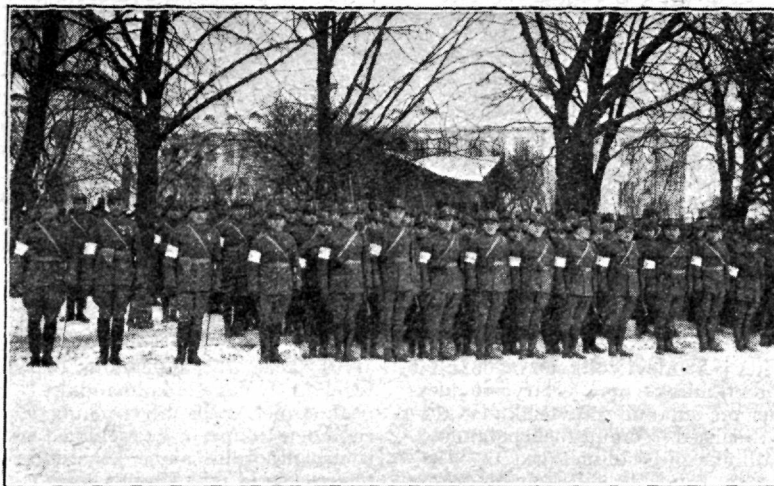
Lähemate kavatsustena võiks siinkohal nimetada rühmapealikute kursusi ja ühes nendega taktilisi harjutusi salgapealikuile ning nende abidele. Suvel on ette nähtud lühikesed manöövrid ja laskeharjutused, samuti ka paigunemine laagrisse.

*) Lähemas „Sõduri“ numbris avaldame eksterritoriaalsete ja territoriaalsete kaitsemalevkondade vahekorra kohta üksikasjalisema kirjutuse. Toim.

Lõppeks mõni sõna maleva sisemisest organisatsioonist. Kõik malevosade juhatajad — pealikud, alates jaopealikust, moodustavad pealike kogu, mille ülesanne on luua ühendatud sidet maleva juhtivate jõudude vahel. Eemaldatud on sellega allohvitseride instituut ning kõik pealikud kannavad ühtlast kohustust. Tegevmalevlased jagunevad nelja eriliiki — löögipataljon, noortepataljon (koosneb

keskkoolide vanemate klassi õppureist), vanahärrade salk — kõik need, kes peale 40 a. vanad, ning haiglased, ja kelle ülesandeks on sõjaajal kohalikku valvet korraldada — ning tehniline salk. Viimane on loodud autodest, moto-tsiklistest, jalgratastest ning kergest tankist, milline praegu ehitusel.

Maleva pealikuks on res.-kapt. L. Tõnson, abi-pealikuks — res.-kapt. Lepp. —hr—

Kalevi kaitsemaleva iseseisvuse aastapäeva paraadil.

Uus algatus Läti kaitseliitlaste tegevuses.

Et kaitseliidu sisemisse ellu suuremat elavust tuua kavatakse üks Läti kaitseliidu osakondadele omale seltsimaja ehitada. Kuna aga ühelgi osakonnal üksikult niipalju raha ei ole, tahetakse tarvisminev summa korjanduse teel kokku koguda, mille juures iga osakond annetaks 1000 rubla. Praegu on Lätis üle 500 kaitseliidu osakonna ja kui kava siseministeriumi poolt kinnitust leiaks, saaks ta teostatud. Edaspidi on kavatsus teistelegi osakondadele sel teel maju ehitada, kus võimalik oleks ettelugemisi ja koosolekuid pidada, pidusid korraldada jne.

A. Tr.

Toetus Kaitseliidu malevale.

Ahja valla (Tartu maak.) nõukogu otsustas maleva toetuseks 1925 aasta eelarvesse ülesvõtta 15.000 marka.

E. M—s.

Kinoetendused Tartu malevale.

24. ja 25. märtsil korraldas Tartu Kristlik Noortemeeste Ühing omas ruumides (Vallikraavi tän.) Tartu malevale sõjasisulisi kinoetendusi. Esimesel päeval käis etendusel Vabadusristi Vendade Ühenduse malevkond, teisel — territoriaal (1., 2. ja 3.) malevkond. Mõlemist malevkonnast oli asjasthuvitatuid rohkesti.

E. M—s.

Väljamaa sõjaajakirjandus.

Prantsusmaa.

La Revue d'Infanterie. 1. märtsil 1925. — 1) Jalgvägi kokkupuutumisesse asumisel metsas, kolonel Etienne. — 2) Kaadrite õpetamise meetod. Harjutus № 4. Jalgväe rügemendi tule plaani väljatöötamine kaitseisukorras, Commandant Gérin. — 3) 48. diviisi kallalõuetungid 18. ja 19. juulil 1918, eskadroniülem Janet. — 4) Miinipildujad Saksa sõjaväes, commandant Martin. — 5) Taktika pärast sõda ja tema tarvitamine idamaal, kolonelleitnant Clément-Grandcourt. — 6) Väljamaa sõjaväelised uudised. — 7) Jalgväe kohta käivad seadused, dekreedid ja ringkirjad. — 8) Bibliograafia.

Revue d'Artillerie. 15. märtsil 1925. — 1) Raske kahurväe tegevus Verduni juures veebruari lõpul 1916, kindral Dedieu-Anglade. — 2) Standarisatsioonitööd Saksamaal, commandant Graux. — 3) Kahurväe gruppide tule tehniline ühtlustamine ülekandmisega, kindral Challeat. — 4) Märkused tule korrigeerimise kohta õhulõhkemiste abil, commandant Dufrénois. — 5) Mitmesugused teated. — 6) Bibliograafia. — 7) Sõjaajakirjanduse artiklite süstemaatiline nimestik. — 8) Ametlik osa.

A. K.

Kohus.

Sõjaringkonna kohtu otsused.

Sõjaringkonna kohus oma istangul 17. märtsil s. a. arutas kapten Helk'i eesistumisel end. lennuväe r.-m. Karl Uibo süüdistuse asja.

R.-m. Uibot süüdistati ja leiti süüdi olevat selles, et tema 1921 a. suvel varem kokkupeetud nõu ja ettekavatsetud plaani järele ühes teistega maalennu salga kuurist ühe kroonu kuulipilduja „Lewise“ — 562 kuld-rubla väärtuses, ära varastas ja edasi müis.

Asudes kohtualuse Uibo süüteo omaduste kindlakstegemisele ja temale seadusliku karistuse määramisele, leidis kohus, et selle kuriteo eest on seaduses karistuseks ettenähtud 4—8 aastat sunnitööd. Kohus määras temale 8 aastat sunnitööd, kuid arvesse võttes seda, et Uibo kuriteo toimepanemise ajal veel alaealine oli, otsustas seda karistust $\frac{1}{3}$ võrra vähendada ja lõplikult karistusena mõista teda 5 aastaks 4 kuuks sunnitööle, ühes kõigi õiguste kaotamisega.

* * *

19. märtsil s. a. arutas sõjaringkonna kohus kapten Helk'i eesistumisel Side-pataljoni r.-m. Aleksander Letneri süüteo asju.

R.-m. Letneri süüdistati ja leiti süüdi olevat järgmistes asjades: 1) öösel vastu 10. septembrit 1924 a. tunnimehena valvepostil pataljoni töökoja juures magama jäämises, millega post järelevalveta jäi; 2) 21. sept. l. a. „Olümpia“ restoraani sõjaväe vormis ilmumises, kuhu sõjaväelastel vormis ilmumine teatavasti keelatud on, ning oma ülemuse — kompani veltveebli kahekordse restoraanist lahkumise käsu meelega mitte-täitmisel ja 3) 4. mail l. a. toimepandud saapakontsa-gummide varguses, mis toime pandud vaelevõtme abil Viru tänaval töötava saapapuhastaja Saare lukustatud kastist (800 mrk. väärtuses).

Esimese ja teise süüteo eest otsustas kohus Letnerile määrata kummagi eest eraldi 2 kuud sõjaväe türmi, ümbervestades seda 5 nädalaseks arestiks vee-leiva peal; kolmanda süüteo eest aga $1\frac{1}{2}$ aastaks kodanlisse türmi, kuid arvesse võttes, et ta väeteenistuses viibib, otsustas kohus seda karistust ümber arvata 8-nädalaseks arestiks vee ja leiva peale.

Koostatud karistusena mõistis kohus lõplikult r.-m. Letneri 8-ks nädalaks aresti peavahis vee-leiva peale, ühes mõnesuguste teenistuliste õiguste äravõtmisega ning karistute liiki viimisega. V. T.

Malenurk.

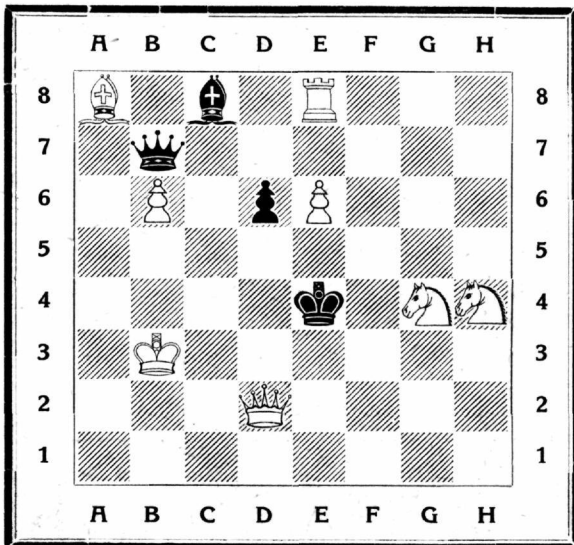
Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne № 16.

Kokkuseadnud W. Seib.

(II auhind Budapesti maleklubi turniiril 1924/25 a.)

Mustad.

Valged.

Valged: Kb3, Ld2, Ve8, Oa8, Rg4 ja h4, Eb6 ja e6.

Mustad: Ke4, Lb7, Oc8, Ed6.

E = ettur = sõdur.

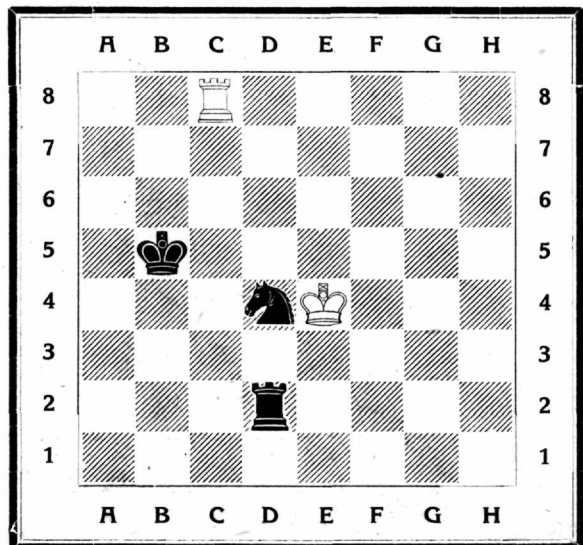
Valged algavad ja annavad matt kahe sammuga.

Lõpumäng № 12.

Kokkuseadnud H. Rinck (Barcelonas, Hispaanias).

(II auhind Rootsi turniiril 1924 a.)

Mustad.

Valged.

Valged: Ke4, Vc8 ja f6.

Mustad: Kb5, Vd2, Rd4.

Valged algavad ja võidavad.

Ülesande № 13 lahendus.

1. Oa3—c5l, d6: c5,
 2. Re6: c5, ükskõik,
 3. Rc5—b3 annab matt.
1. (Oa3—c5), ükskõik,
 2. Re6—d4 jne.

Lõpumängu № 9 lahendus.

1. Od1—f3†, Kh1—h2,
2. Rd2—f1†, Kh2—h3,
3. Qf3—h1, Og1—h2,
4. Kf5—e4, ükskõik,
5. Ke4—f3, ükskõik,
6. Oh1—g2 annab matt.

Õiged lahendused ülesandele № 13 saatsid:

kapt. J. Aro (Kalevi pat.), kapt. O. Mullas (Tallinnst),
velv. A. Mänd (Pärnust), kapr. R. Naide (pion.-pat).

Õiged lahendused ülesandele nr. 12 saatsid
veel: kapt. O. Mullas (Tallinnast), Alfons Pachel
(Tallinnast), ka ülesannetele nr. 8, 9, 10, 11 ja lõpu-
mängudele nr. 4 ja 5.

Õiendus.

„Sõduris“ nr. 12, artiklis „Trianguleerimine“ on
vead tekkinud, mida tuleb järgmiselt parandada:

Lhk. 251, esimene veerg 30 rida ülevalt, seisab
„±1½““, peab olema „±1““.

Samal lhk. teine veerg, 2 rida ülevalt, seisab
„2:25.000““, peab olema 1:25.000“.

Lhk. 252, teine veerg 21 rida ülevalt, seisab
„ordinaatide telg““, peab olema „abstsisside telg““.

Samal lhk. teine veerg, 30 rida ülevalt, seisab
„pikkuses““, peab olema „pikkusest““.

Kirjavastused.

E. Meos, Tartus. Teie kaastööst saame tarvi-
tada kõige rohkem kohalikke päevakajalisi teateid.
Juttudest mahutame ära osa, kuna teated välis-
riikide sõjavägede üle suuremalt jaolt tarvitamata
jäävad, sest et neid teistest allikatest värskemalt
saame.

2. jalgv. rügemendi adjutant. Teid huvitavate
Prantsuse ajakirjade kohta võime teatada järgmist:

1) „Revue militaire Française“ — hind 60 franki
aastas, aadr.: Prantsusmaa — Nancy 18, Rue des
Glacis. Messrs Berger-Levrault.

2) „Revue d'Infanterie“ — hind 58 fr. aastas,
aadr.: Prantsusmaa, Paris. 124, Boulevard Saint-
Germain.

Messrs Charles-Lavauzelle et C-ie.

Vastutav toimetaja: **E. Limberg.**
„Sõduri“ väljaanne.

Vastuvõtmine S. ü. õ. meriväe klassi.

Käesoleva aasta **1. juulil** korraldatakse vastuvõtmine S. ü. õp. meriväe klassi. Vastuvõtmine
sünnib võistluskatsetega eesti keelest matemaatikast, füüsikast, mehaanikast ja vene keelest keskkooli
humanitaarharu lõpuklassi piirides (täielikud, üksikasjalised programmid on saada ajak. „Sõdur“ toimet.).
Soovijad sisseastuda peavad vastama järgmistele nõuetele:

- 1) Eesti vabariigi kodanik,
- 2) täielik keskkooli haridus,
- 3) tervislikult kõlblik teenistuseks rivis,
- 4) vanadus 17—25 a.

Soovijatel võistluskatsetest osavõtta tuleb hiljemalt 20. juuniks s. a. esitada S. ü. õ. ülemale
palvekirji, juurelisades järgmised dokumendid kas originaalis või ametlikkudes ärakirjades:

- 1) hariduse tunnistus,
- 2) kodakondsuse tunnistus,
- 3) vanaduse tunnistus,
- 4) tunnistus selle üle, et kohtu poolt karistamata ning eeluurimise all ei seisa.

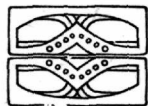
Sõjaväelased-sisseastujad on kohustatud esitama väeosa ülema atestatsiooni.

Alaerialistel on tarvis vanemate nõusolek.

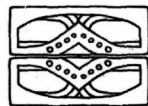
Palvekirjale tuleb juure lisada 20 mrk. tempelmaksu.

Õpetöö kestab 3 aastat.

„Sõduri“ 1924 aastakäik

On kokku köidetult igale sõjaväelasele kui ka eraisikule
kasulik ja huvitav raamat!

Saada „Sõduri“ talitusest ainult 300 marga eest!